

UNIVERSITY OF EASTERN FINLAND

KARTOITTAVA TUTKIMUS USKONNONOPETTAJAKSI
OPISKELEVIEN KOULUTUSKOKEMUKSISTA – ARTIKKELIN
YHTEENVETO

Itä-Suomen yliopisto, teologian osasto

Läntinen teologia

Pro Gradu-tutkielma 2020

Uskonnonpedagogiikka

Jasmin Riekkinen

ITÄ-SUOMEN YLIOPISTO

Tiedekunta Filosofinen tiedekunta		Osasto Teologian osasto	
Tekijät Jasmin Saana Mariella Riekkinen			
Työn nimi Kartoittava tutkimus uskonnonopettajaksi opiskelevien koulutuskokemuksista – artikkelin yhteenveto			
Pääaine	Työn laji	Päivämäärä	Sivumäärä
Uskonnonpedagogiikka	Pro gradu - tutkielma	x	4.2.2020 15 + 21
	Sivuainetutkielma		
	Kandidaatin tutkielma		
	Aineopintojen tutkielma		
Tiivistelmä			
<p>Tämän tutkielman tarkoituksena on luoda kartoittava katsaus loppuvaiheen uskonnonopettajien koulutuskokemuksista. Tutkielma koostuu kahdesta osuudesta. Toinen osuus on Ainedidaktiikka-lehteen tarkistettavaksi lähetetty artikkeli ”Kartoittava tutkimus uskonnonopettajaksi opiskelevien koulutuskokemuksista”. Tutkielman toinen osuus on artikkelin yhteenveto.</p> <p>Tutkimuksessa tarkasteltiin yleisellä tasolla loppuvaiheen uskonnonopettajaksi opiskelevia ja heidän kokemuksiaan saadusta koulutuksesta. Tutkimuskysymykset olivat: 1) Millainen käsitys uskonnonopettajaksi opiskelevilla on koulutuksesta?, 2) Miten opiskelijat arvioivat saamaansa koulutusta? ja 3) Millainen käsitys opiskelijoilla on opintojen sisällöstä?. Tutkimuksen aineisto kerättiin keväällä 2018 e-lomakkeella Itä-Suomen, Helsingin ja Turun yliopiston uskonnonopettajaksi opiskelevilta.</p> <p>Tulosten perusteella opiskelijat arvioivat koulutuksen tuottavan kohtuulliset valmiudet uskonnonopettajana työskentelyyn. Erityisesti teologian opintojen ja pedagogisten opintojen riittävyyteen oltiin tyytyväisiä ja näitä samaisia sisältöjä pidettiin myös tärkeinä. Lisää koulutusta olisi kaivattu arviointiin ja oppilaan kohtaamiseen liittyviin osa-alueisiin. Yleisesti opiskelijat olivat melko tyytyväisiä saamaansa koulutukseen. Artikkelissa tarkastellaan tutkimuksen tuloksia tarkemmin.</p> <p>Artikkelin yhteenveto kartoittaa yhteiskunnan muutoksia sekä opettajankoulutukseen liittyviä kehittämiskohteita. Lisäksi yhteenvedossa esitellään korkeakoulutuksen uudistamisen taustoja. Opettajankoulutuksen kehittämisen taustalla on Opetus- ja kulttuuriministeriön asettaman Opettajankoulutusfoorumin julkaisema kehittämisohjelma.</p> <p>Artikkeli ja artikkelin yhteenveto tuovat esiin ajankohtaista tietoa koulutuskokemuksista, opettajankoulutuksen haasteista ja opettajankoulutukseen liittyvästä tutkimuksesta.</p>			
Avainsanat Opettajankoulutus, aineenopettajat, uskonto, koulutuksen kehittäminen, koulutuskokemukset			

UNIVERSITY OF EASTERN FINLAND

Faculty Faculty of Philosophy	School School of Theology		
Author Jasmin Saana Mariella			
Title The perceptions of RE student teachers on the academic education – article summary			
Main subject	Level	Date	Number of pages
Religious Education	Master's Thesis	x	4.2.2020 15 + 21
	Second Subject		
	Thesis		
	Bachelor's Thesis		
	Subject Studies		
Thesis			
Abstract			
<p>The aim of this study is to investigate the perceptions of final stage RE student teachers on the academic education they have received. The study comprises of two parts. The first part is an article “The perceptions of RE student teachers on the academic education”. The second part is the article summary.</p> <p>The study focuses on the perceptions of RE student teachers on the academic education they have received on a general level. The research questions were: 1) What kind of perceptions the student teachers have about their education?, 2) How do they evaluate the RE teacher education they have received?, and 3) How do they view the contents of their education?. The data was gathered from the student teachers at the University of Eastern Finland, University of Helsinki and University of Turku in spring 2018 electronically.</p> <p>On the basis of study, the education seems to give equip the student teachers sufficiently to work as an RE teacher. Especially students reported that they received studies on Theology and pedagogy sufficiently and these studies were considered important. However, the student teachers mentioned evaluation and encountering the students as areas without sufficient support. On the basis of study, the student teachers seem to be relatively positive about the education they have received. The article looks at the results in more detail.</p> <p>The summary of the article identifies changes in society and areas for improvement in teacher education. In addition, it summarizes the background to the reform of higher education. The background to the development of teacher education is the development program published by the Teacher Education Forum set up by the Ministry of Education and Culture.</p> <p>All together the article and the summary of the article provides up-to-date information on education experiences, teacher education challenges and research related to teacher education.</p>			
Keywords			
Teacher Education, student teachers, religion, development of education, education experiences			

Sisällysluettelo

1. JOHDANTO	5
1.1 Tutkimusperustainen koulutuksen kehittäminen	5
1.2 Artikkelin lähtökohdat	6
2. USKONNON AINEENOPETTAJIEN KOULUTUS SUOMESSA	6
2.1.Koulutuksen nykytila	6
2.2.Koulutuksen haasteet	7
2.3.Koulutuksen kehittäminen	8
3. OPETTAJANKOULUTUSTA KOSKEVA TUTKIMUS	9
3.1.Tutkimuksen nykytila	9
3.2.Tarve tutkimukselle	10
4. KARTOITTAVA TUTKIMUS	11
4.1.Tutkimuksen toteutus	11
4.2.Tutkimuksen validiteetti ja reliabiliteetti	12
5. TULOKSET	14
5.1.Opiskelijoiden yleinen näkemys opinnoista	14
5.2.Sisältöjen riittävyys	14
6. JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	15
7. LÄHTEET	17
8. LIITTEET	20
Liite 1: Kysely	20
Liite 2: Artikkelit	22

1. JOHDANTO

1.1 Tutkimusperustainen koulutuksen kehittäminen

Opetus- ja kulttuuriministeriö linjasi vuonna 2015 uuden toimintasuunnitelman korkeakoulujen kehittämiseksi. Osana kehittämistä asetettiin Opettajankoulutusfoorumi, jonka tehtävänä on uudistaa opettajankoulutusta. Opettajankoulutusfooruminen alaisuudessa toimii Opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittamia kärkihankkeita, joiden tavoitteena on opettajankoulutuksen kehittäminen (OKM, 2020a; OKM, 2020b). Yksi hankkeista on Itä-Suomen yliopiston ja Helsingin yliopiston yhteinen kehittämishanke ”21. vuosisadan taidot, monilukutaito ja katsomusaineiden opettajankoulutuksen kehittäminen”. Hankkeessa kehitetään tutkimusperustaisesti katsomusaineiden opettajankoulutusta 21. vuosisadan taitojen näkökulmasta (21. vuosisadan taidot, 2020).

Koulutuksen kehittämisen lisäksi, katsomusaineiden opettajankoulutus on viime vuosina ollut yhä enenemissä määrin tutkimuksen kohteena. Tutkimuksissa on tarkasteltu opiskelijoiden mielipidettä siitä, kuinka koulutus tulisi järjestää sekä, mitkä tulevaisuuden taidoista opiskelijat kokevat relevanteiksi tulevan työn kannalta (Ubani, 2016; Viinikka, Ubani, Lipiäinen & Kallioniemi, 2019). Tutkimuksen kautta on mahdollista vastata tänä päivänä yleisesti opettajiin kohdistuviin haasteisiin sekä erityisesti katsomusaineen opettajia koskeviin haasteisiin. Yksi suurin haaste on induktiovaiheen tuki sekä nykyisen työympäristön muuttuminen yhä vaativammaksi (Niemi, 2015). Toinen suurista haasteista on koulutuksen hajanaisuus (Puustinen, 2018). Katsomusaineen opettajia koskee erityisesti sekularisoituneen yhteiskunnan myötä muuttuneet valmiudet opettaa uskonnoista nykyisten vaatimusten mukaisella tasolla (Räsänen, Jokikokko & Lampinen, 2018).

Liitteen 2 artikkeli ”Kartoittava tutkimus uskonnonopettajaksi opiskelevien koulutuskokemuksista” tarkastelee Helsingin yliopiston, Itä-Suomen yliopiston ja Turun yliopiston uskonnonopettajaksi opiskelevia ja heidän kokemuksiaan saadusta koulutuksesta. Tutkimuksen kautta saamme ajantasaista tietoa loppuvaiheen opiskelijoiden koulutuskokemuksista yleisellä tasolla.

1.2 Artikkelin lähtökohdat

Artikkeli (liite 2) rakentui keväällä 2018 tehdyn kartoittavan tutkimuksen teemojen ympärille. Tutkimuksessa tarkasteltiin loppuvaiheen uskonnon aineenopettajaksi opiskelevia ja heidän koulutuskokemuksiaan. Kyselyn (liite 1) avulla pyrittiin selvittämään, kuinka he arvioivat koulutusta yleisesti sekä koulutuksen sisältöjen tärkeyttä ja riittävyyttä. Kysely kerättiin keväällä 2018 e-lomakkeelle ja siihen vastasi 28 opiskelijaa Itä-Suomen yliopistosta, Helsingin yliopistosta ja Turun yliopistosta.

Artikkeli kirjoitettiin yhteistyössä Itä-Suomen yliopiston uskonnonpedagogiikan professorin Martin Ubanin kanssa. Keväällä 2018 tehdystä kyselystä, aineiston keruusta ja aineiston käsittelystä ja analyysistä vastasin itse. Artikkelin kirjoittamisessa työskentelimme Martin Ubanin kanssa yhteistyössä, minun ollessa ykköskirjoittajana. Artikkelin kirjoittamisessa vastasin lukujen *3. Suomalaisen uskonnon aineenopettajakoulutuksen rakenteelliset lähtökohdat*, *4. Tutkimuksen toteuttaminen*, *5. Tulokset* ja *6. Lopuksi*. kirjoittamisesta. Martin Ubani kommentoi tekstejä ja yhteistyössä pohdimme lähtökohtia. Luvut *1. Johdanto* ja *2. Suomalainen aineenopettajakoulutus ja työelämävalmiudet* työstimme Martin Ubanin kanssa yhteistyössä. Kävimme yhdessä läpi koko artikkelin kieliasua ja yhtenäisyyttä.

Artikkelin julkaisuksi valikoitui Ainedidaktiikka-lehti. Ainedidaktiikka on 1. tason julkaisufoorumi (JUFO 1.) Lehdessä julkaistavat tutkimukset voivat tarkastella eri tiedonalojen opettamista, opiskelua ja oppimista. Lisäksi tarkastelun kohteena voi olla tiedonalojen luonne kaikilla opetuksen ja kasvatuksen tasoilla (Ainedidaktiikka, 2020).

Artikkelin käsikirjoitus (Riekkinen & Ubani) ”Kartoittava tutkimus uskonnonopettajaksi opiskelevien koulutuskokemuksista” (liite 2) on lähetetty Ainedidaktiikka-lehteen 14.12.2019 ja on lehdessä arvioitavana.

2. USKONNON AINEENOPETTAJIEN KOULUTUS SUOMESSA

2.1 Koulutuksen nykytila

Tällä hetkellä suomenkielistä uskonnon aineenopettajankoulutusta tarjoaa Itä-Suomen, Helsingin ja Turun yliopisto. Lisäksi Åbo Akademiassa on mahdollista opiskella ruotsin kielellä (SUOL, 2019.) Aineenopettajan kelpoisuuden tuottaa ylempi korkeakoulututkinto, joka pitää sisällään 60 opintopisteen laajuiset opetettavan aineen opinnot sekä 60 opintopisteen pedagogiset opinnot (Finlex, 1998). Asetuksessa ei määritellä, kuinka opetus tulee koulutuksissa järjestää. Tämän vuoksi eri yliopistot painottavatkin hieman erilaisia asioita koulutuksissaan.

Tällä hetkellä vuosittainen sisäänotto koulutukseen on kaikissa yliopistoissa yhteensä noin 55 opiskelijaa. Helsingin yliopistossa aloituspaikkoja on 35, Itä-Suomen yliopistossa 10 ja Turun yliopistossa 11 (Opettajankoulutus 2020, 2007.)

Viime aikoina opettajien koulutusta koskevassa tutkimuksessa sekä alan kansainvälisissä koulutuspoliittisissa asiakirjoissa koulutus on alettu näkemään yhä enemmän jatkumona, joka alkaa varsinaisesta opettajankoulutuksesta ja kestää aina täydennyskoulutukseen saakka (Euroopan komissio, 2010; Niemi, 2015.) Koulutuksesta puhuttaessa ja sitä tarkastellessa kohteena on yliopistossa suoritettava ylempi korkeakoulututkinto, induktiovaihe sekä täydennyskoulutus.

2.2 Koulutuksen haasteet

Yksi opettajankoulutuksen suurimmista haasteista on induktiovaiheen tuen puute (Niemi, 2015). Koska nykyisellään koulutusta tarkastellaan pidempänä jatkumona, sisältäen opettajankoulutuksen, induktiovaiheen ja täydennyskoulutuksen (Niemi, 2015; Conway, Murphy, Rath & Hall, 2009; Livingston, 2012), voidaan induktiovaiheen tuen puutteen katsoa olevan yksi koulutuksen haasteista. Tämä haaste koskettaa kaikkea opettajankoulutusta, myös uskonnonopettajien koulutusta.

Kehitettäessä yleisesti opettajankoulutusta, tulee koulutusten järjestäjien pohtia sitä, millaisia taitoja ja valmiuksia koulutus tuottaa. Tänä päivänä valmistunteilta opettajilta, ja opettajilta yleensäkin, vaaditaan laajaa hallintaa useilta osaamisalueilta. Harju ja Niemi (2016) ovat esittäneet, että opettajan kompetenssin kuuluu viisi osa-alueita, jotka ovat oman opetuksen

suunnittelu, yhteistyö opettajien kanssa, opettajana profession eettiset sitoumukset, oppilaiden moninaisuus ja heidän valmistaminen tulevaisuuden kohtaamiseen sekä opettajan oma ammatillinen oppiminen. Haasteena on kehittää koulutusta niin, että se tuottaa vaadittavan osaamisen jokaisella osa-alueella.

Myös työympäristö, johon valmistuneet opettajat siirtyvät on entisestä monipuolisempi ja vaativampi. Opettajiin kohdistuvat vaatimukset edellyttävät koulun ja opetuksen tuottavan tulevaisuuden taitojen ja tietojen vaatimuksiin vastaavia oppilaita (Darling-Hammond, 2006; Niemi, 2015). Työelämässä opettajalla on melko laajalti vapauksia sen suhteen, kuinka hän toteuttaa opetusta. Vapauksien lisäksi opettajaan kohdistuu laajasti erilaisia vaatimuksia oppilaiden oppimiseen liittyen (Niemi, 2015). Koulutuksen suurimpia haasteita on siis pätevien opettajien kouluttaminen, jotta he voivat puolestaan vastata työelämän vaatimuksiin ja omalla opetuksellaan tuottaa laajan osaamisen omaavia oppilaita.

Yleisesti yksi aineenopettajankoulutuksen haasteista on koulutuksen hajanaisuus. Opiskelijat suorittavat osana opinnoistaan oman opetettavan aineen ainelaitoksella. Pedagogiset opinnot suoritetaan puolestaan kasvatustieteen puolella ja harjoittelut käydään vielä erillisissä harjoittelukouluissa (Puustinen, 2018.) Koulutuksen yhtenäistäminen on varmasti yksi suurista haasteista, joihin koulutuksen kehittämisen tulisi myös tarttua.

Katsomusaineiden opettajankoulutusta erityisesti koskee tarve tuottaa opettajia, joilla on valmiuksia opettaa uskonnoista ja katsomuksista nykyajalla tarkoituksenmukaisella tavalla (Räsänen ym., 2018). Länsimaiset yhteiskunnat ovat sekularisoituneet ja moniarvoistuneet. Uskonnon merkitys on yhä yksilöllisempää ja se on modernisoitunut. Kuitenkin tulevaisuuden kansalaisten perustaitona nähdään uskontoja ja katsomuksia koskeva osaaminen ja tiedot (Jackson, 2014; Zilliacus & Kallioniemi, 2016; Jackson, 2012.)

2.3 Koulutuksen kehittäminen

Opetus- ja kulttuuriministeriö linjasi vuonna 2015 toimintasuunnitelman strategisten hallitusohjelman kärkihankkeiden ja reformien toimeenpanemiseksi. Kärkihankkeiden tavoitteena on kehittää korkeakoulusta. Korkeakoulujen on tarkoitus nostaa koulutuksen laatua uudistamalla, hyödyntämällä digitalisaatiota, kehittämällä opiskelijavalintoja ja toteuttamalla

työelämään siirtymistä nopeuttavia tavoitteita. Uudistamisen kohteita koulutussisältöjen lisäksi ovat opetusmenetelmät, oppimisympäristöt ja opettajien osaamisen lisääminen sekä yhteistyön lisääminen. Korkeakoulujen kehittämiseen tähtävien kärkihankkeiden toiminnan tukemiseksi Opetus- ja kulttuuriministeriö on järjestänyt erityisavustushakuja (OKM, 2020a).

Osana kehittämistyötä Opetus- ja kulttuuriministeriö on asettanut Opettajankoulutusfoorumin. Opettajankoulutusfoorumin tehtävänä on toimintasuunnitelman mukaisesti uudistaa juuri opettajien perus-, perehdyttämisen- ja täydennyskoulutusta. Varsinainen opettajankoulutuksen kehittämisohjelma julkaistiin lokakuussa 2016. Kehittämisohjelmassa määriteltiin strategiset linjaukset, jotka määrittävät suunnan suomalaiselle opettajankoulutukselle. Lisäksi linjaukset koskevat opettajien uranaikaisen osaamisen kehittämistä. Koulutuksen kehittämishankkeet ovat osa kehittämisohjelman toteutumista (OKM, 2020b).

Yksi Opetus- ja kulttuuriministeriön kärkihankkeista on Itä-Suomen ja Helsingin yliopistojen yhteinen katsomusaineiden opettajankoulutuksen kehittämishanke ”21. vuosisadan taidot, monilukutaito ja katsomusaineiden opettajankoulutuksen kehittäminen” on yksi esimerkki siitä, kuinka yliopistokoulutuksia tällä hetkellä kehitetään. Kyseisessä hankkeessa pyritään tutkimusperustaisesti kehittämään katsomusaineiden opettajankoulutusta 21. vuosisadan taitojen näkökulmasta (21.vuosisadan taidot, 2020).

Hankkeiden lisäksi myös yliopistojen tasolla uudistetaan koulutusta. Helsingin yliopistossa toteutettiin Iso pyörä -koulutus uudistus syksystä 2017 alkaen. Uudistuksen myötä yliopistossa luovuttiin pääaineista ja tilalle tulivat koulutusohjelmat. Lisäksi kandidaatin ja maisterin tutkinnot erotettiin toisistaan entistä selkeämmin (HY, 2018). Itä-Suomen yliopistossa puolestaan uudistettiin vuoden 2015 opetussuunnitelmauudistuksessa opettajankoulutuksen käytänteitä. Pedagogiset opinnot ovat yhteiset eri aineiden opettajille ja tällä tavoin pyritään siihen, että jo koulutusvaiheessa opiskelijoiden moniammatillisen yhteistyön taidot vahvistuvat ja opiskelijoiden työelämätaidot kehittyvät.

3. OPETTAJANKOULUTUSTA KOSKEVA TUTKIMUS

3.1 Tutkimuksen nykytila

Katsomusaineen opettajankoulutuksen tutkimus on lisääntynyt viime aikoina. Kansallisella tasolla katsomusaineiden opettajankoulutuksen tutkimuksessa on tarkasteltu muun muassa 21. vuosisadan taitojen kehittymistä koulutuksen aikana ja, kuinka uskonnonopettajaksi opiskelevien mielestä uskonnonopetus kouluissa tulisi järjestää (Ubani, 2016; Viinikka & Ubani, 2019; Viinikka ym., 2019; Malama & Kallioniemi, 2017).

Yleisellä tasolla korkeakouluopiskelijoita koskevaa tutkimusta on tehty esimerkiksi liittyen korkeakouluopiskelijoiden koulutuskokemuksiin ja työelämärelevanssiin (Virtala & Tynjälä, 2013.) Lisäksi on tutkittu jo valmistuneiden kokemuksia työelämätaitojen kehittymisestä koulutuksen aikana suhteessa työelämän vaatimuksiin. Samassa tutkimuksessa tarkasteltiin pedagogisia menetelmiä, joiden avulla työelämätaidot kehittyivät (Tuononen, Kangas, Carver & Parpala, 2019.)

Pro gradu- tutkielmaa varten tehty tutkimus on kartoittava tutkimus siitä, kuinka loppuvaiheen uskonnonopettajaksi opiskelevat arvioivat koulutusta yleisesti ja, millaisia koulutuksen sisältöjä he pitävät tärkeinä sekä, mistä sisällöistä he kokivat saaneensa riittävästi tietoa ja mistä taas eivät.

3.2 Tarve tutkimukselle

Opettajien pätevyyttä määrittelee tänä päivänä kouluympäristön muuttuminen entistä monipuolisemmaksi ja vaativammaksi työympäristöksi (Niemi, 2015), ja odotukset siitä, että koulu tuottaa yhä laajemman osaamisen omaavia oppilaita (Darling-Hammond, 2006; Niemi, 2015). Myös katsomusaineiden opettajien muuttuneet osaamistarpeet (Jackson, 2014; Viinikka & Ubani, 2019; Viinikka ym., 2019) ovat yksi syy sille, että tutkimusta tulisi tehdä. Tutkimuksen kautta on mahdollista kehittää koulutusta vastaamaan näihin osaamistarpeisiin.

Perusopetuksen opetussuunnitelma (2014) ohjaa myös osaltaan tutkimuksen tarvetta. Perusopetuksen opetussuunnitelmissa (2014) määritellään painotuksista ja osaamisedellytyksistä, kuten laaja-alainen osaaminen ja monilukutaito. Näiden lisäksi opettajilta vaaditaan nykyisen, uudenlaisen oppimisympäristön ymmärtämistä sekä kykyä hahmottaa oppimiseen liittyvää ajattelua (POPS, 2014; Niemi, 2015; Uljens & Rajakaltio, 2017). Edellä mainitut painotukset ja vaatimukset ohjaavat opettajan koulutukseen liittyvää

tutkimusta ja nostavat esiin tutkimuksen kohteita. Tutkimuksen kautta on mahdollista tarkastella, onnistuuko koulutus tuottamaan näihin vaatimuksiin liittyviä taitoja sekä, millä keinoin.

Opiskelijoita ja vastavalmistuneita opettajia koskeva tutkimus antaa tärkeää tietoa heidän kokemuksistaan koskien saamaansa koulutusta. Tutkimustieto lisää ymmärrystä opettajien ammatillisista lähtökohdista sekä mahdollisista koulutuksen kehittämistarpeista.

4. KARTOITTAVA TUTKIMUS

4.1 Tutkimuksen toteutus

Tutkimuksen aineisto kerättiin e-lomakkeella (liite 1) keväällä 2018 Itä-Suomen yliopiston, Helsingin yliopiston ja Turun yliopiston loppuvaiheen uskonnonopettajaksi opiskelevilta. Kysely välitettiin sähköpostitse läsnäoleville opiskelijoille. Lisäksi kyselystä oli ilmoitukset erilaisissa opiskelijoille suunnatuissa Facebook-ryhmissä. Kyselyssä oli väittämiä sekä avokysymyksiä. Opiskelijat vastasivat väittämiin liittyen yleiseen mielipiteeseen saadusta koulutuksesta sekä opintojen eri osa-alueiden opetuksen riittävyyteen. Lisäksi kyselyssä kysyttiin vastaajien mielipiteitä avokysymyksin siitä, mitä opintojen osa-alueita tai sisältöjä he pitivät tärkeinä ja, mistä sisällöistä tai osa-alueista opiskelijat kokivat saaneensa riittävästi opetusta ja, mistä puolestaan eivät.

Kyselyn ensimmäinen osio koski uskonnonopettajaksi opiskelevien kokemuksia saamastaan koulutuksesta. Tässä osiossa hyödynnettiin määrällistä tutkimusotetta. Kyselyyn vastaajia pyydettiin arvioimaan kymmentä väittämään liittyen yleiseen kokemukseen saamastaan koulutuksesta, koulutuksen eri osa-alueista ja erilaisista taidoista. Väittämiin vastattiin viisiportaisen Likert-asteikon avulla. Vastauksista laskettiin keskiarvot (M) ja keskihajonnat (SD).

Toinen osio hyödynsi laadullista tutkimusotetta. Vastaajia pyydettiin nimeämään vapaasti kolme tärkeää sisältöä tai osa-aluetta. Analyysimenetelmänä käytettiin sisällönanalyysia ja noudatettiin analyysin perinteistä toteuttamista (Tuomi & Sarajärvi, 2009). Ensiksi määriteltiin

aineistosta tämän tutkimuksen kannalta oleelliset asiat ja aineisto käytiin läpi tämän mukaisesti. Tämän jälkeen aineisto litteroitiin, jonka jälkeen se luokiteltiin esitetyiksi sisällöllisiksi osa-alueiksi (Tuomi & Sarajärvi, 2009.) Luokitellut sisällölliset osa-alueet olivat (1) teologian perustiedot, (2) pedagogiset käytänteet, (3) oppilaan kohtaaminen sekä yhteistyö koulun ja kodin välillä sekä (4) muut asiat.

Tutkimusaineistoissa teologian sisällöt käsittivät viittaukset eri teologian opintoihin, kuten uskontotieteen, kirkkohistorian ja käytännöllisen teologian sekä lisäksi klassisten kielten eli kreikan, heprean ja latinan opintoihin. Pedagogisten käytänteiden osa-alue sisälsi mainituista osa-alueista eniten erilaisia aihepiirejä ja se kattoi muun muassa opetusmenetelmät, tuntien rakenteen, opetussuunnitelmat, arvioinnin ja oppimiskäsitykset. Kolmas osa-alue eli oppilaan kohtaaminen sekä yhteistyö kodin ja koulun välillä puolestaan keskittyi näihin kahteen asiaan eli, kuinka opetustyössä opettajan tulee kohdata oppilaat ja yhteydenpidon huoltajien kanssa. Neljäs osio kattoi kaikki kolmen edellisen ulkopuolelle jäävät erityiskysymykset, kuten uskonnonopetuksen tunnustuksellisuuden, sähköiset ylioppilaskokeet ja oman opettajaidentiteetin kehityksen.

Kyselyn kolmas osio sisälsi määrällisen ja laadullisen osuuden. Ensiksi opiskelijat arvioivat jälleen viisiportaisen Likert-asteikon avulla koulutuksen 20 erilaisen sisällön tai osa-alueen riittävyyttä. Lisäksi opiskelijoita pyydettiin nimeämään vapaasti kolme sisältöä tai osa-aluetta, joista he kokivat saaneensa riittävästi opetusta ja kolme sisältöä tai osa-aluetta, joista he eivät kokeneet saaneensa riittävästi opetusta koulutuksen aikana. Nämä avovastaukset jaoteltiin saman kaavan mukaan neljään sisällölliseen osa-alueeseen kuin aiemmassakin osiossa.

4.2 Tutkimuksen validiteetti ja reliabiliteetti

Tutkimuksen validiteetti tarkoittaa sitä, että tutkimuksessa on tutkittu sitä, mitä on luvattu. Reliabiliteetti puolestaan tarkoittaa sitä, kuinka hyvin tutkimuksen tulos on toistettavissa (Tuomi & Sarajärvi, 2009.) Validiteetin ja reliabiliteetin tarkastelu tutkimuksen kaikissa vaiheissa on erityisen tärkeää. Mikäli yksikin osio tutkimuksesta ei ole toteutettu validisti, koko tutkimus on invalidi (Cohen, Manion & Morrison, 2007).

Tutkimuksessa hyödynnettiin laadullista ja määrällistä tutkimusotetta. Laadullisessa ja määrällisessä tutkimuksessa validiteetin määritelmät poikkeavat hieman toisistaan. Siinä, missä laadullisen tutkimuksen validiteetti perustuu siihen, että kyselyyn vastaajat vastaavat totuuden mukaisesti ja toisaalta aineiston keruu tapahtuu tarvittavan syvällä tasolla, perustuu määrällisen tutkimuksen laadullisuus siihen, että käsiteltäessä aineistoa ollaan erityisen huolellisia esimerkiksi datan käsittelyssä erilaisia tilastoita laskettaessa (Cohen ym., 2007). Tutkimuksessani erityisesti laadullisen osuuksien validiteettia olisi voinut parantaa laajentamalla kysymyslomaketta ja syventämällä kysymyksiä. Kyselylomakkeen kysymykset eivät olleet kovin täsmäntäviä vaan lähestyivät tutkittavaa aihetta melko yleisellä tasolla. Tutkimus tuotti yleisellä tasolla tietoa, mutta mikäli koulutuksesta olisi haluttu saada tarkempaa tietoa esimerkiksi yksittäisen sisällöllisen osa-alueen osalta, olisi kyselyn kysymysten täytynyt olla tarkempia sekä vastausta tarkentavia. Analyyttisemmän ja tarkemman tutkimustuloksen saavuttamiseksi olisi kyselyn ohella voinut tehdä muutamia haastatteluja.

Määrällisen osuuden suhteen tutkimukseni validiteetin voidaan katsoa olevan hyvällä tasolla. Tutkimuksessa on mahdotonta päästä täysin 100 prosentin validiteettiin (Cohen ym., 2007), mutta määrällistä aineistoa käsiteltiin huolella. Kyselyn aineisto oli mahdollista siirtää suoraan e-lomakkeelta Exceliin, jossa siitä laskettiin keskiarvot ja hajonnat. Käsitelyssä ei siis siirretty useaan otteeseen aineistoa ja näin vähennettiin siirroissa tapahtuvien arvojen vaihtumisen riskiä.

Reliabiliteettia tarkastellessa tärkeintä olisi, että tutkimustulokset olisivat toistettavissa kohtuullisen ajan kuluessa samankaltaiselta tutkimusjoukolta vastaavassa kontekstissa kuin ensimmäinen tutkimus (Cohen ym., 2007). Edellä kuvattu määritelmä kuvaa erityisesti määrällisen tutkimuksen toistettavuutta ja sen vaatimuksia. Laadulliseen tutkimukseen liittyy paremminkin se, että tulokset ovat toistettaessa johdonmukaisia ja uskottavia (Cohen ym., 2007). Tutkimukseni kannalta on tärkeää tarkastella sekä laadullisen, että määrällisen osuuden reliabiliteettia. Määrällisen osuuden suhteen oletettavissa olisi, että mikäli samainen kysely kerättäisiin uudelleen opiskelijoita, kyselyn tulokset olisivat toistettavissa. Laadullisen osuuden suhteen reliabiliteetin suhteen tärkeimpänä tekijänä näyttäytyisi se, että vastaavassa tutkimuksessa aineistosta tehtävät huomiot olisivat vastaavanlaisia.

Tutkimuksen tarkoitus oli selvittää loppuvaiheen opiskelijoiden kokemuksia ja ajatuksia. Tästä syystä jo valmiiksi otantajoukko on melko pieni. Oletettavasti potentiaalinen joukko vastaajia

olisi noin 110 opiskelijaa, mikäli huomioidaan kaikkien tutkittavien yliopistojen kahden viimeisen vuosikurssin opiskelijat. Kyselyyn vastasi 28 opiskelijaa, joka on 25 prosenttia mahdollisista vastaajista. Vastausprosentti on siis melko kohtuullinen, mutta otanta on jo alun perin melko suppea. Laadukkaamman tutkimuksen edellytys olisi ollut se, että aineistoa olisi kerätty laajemmalta joukolta esimerkiksi kahtena keväänä.

5. TULOKSET

5.1 Opiskelijoiden yleinen näkemys opinnoista

Tutkimuksen varsinaiset tutkimuskysymykset olivat: *1. Millainen käsitys uskonnonopettajaksi opiskelevilla on koulutuksesta?*, *2. Miten opiskelijat arvioivat saamaansa uskonnonopettajan koulutusta?* ja *3. Millainen käsitys opiskelijoilla on opintojen sisällöstä?* Kyselyn tulosten perusteella opiskelijat arvioivat koulutuksen sisältöjä varsin maltillisesti. Heidän tyytyväisyytensä yleisesti saatuun koulutukseen ja sen antamiin valmiuksiin työelämää varten olivat kohtuulliset. Eri arvioiden väliset erot olivat melko pieniä. Positiivisesti vastauksista painottui opiskelijoiden kokemus siitä, että pedagogiset opinnot ovat hyödyllisiä tulevan työn kannalta. Myös teologian/uskontotieteen aineopintojen hyödyllisyys tulevan työn kannalta painottui. Vastausten perusteella erilaisten sisältöjen opiskelua sekä käytännön ja teorian suhdetta ei koettu sopiviksi. Lisäksi opiskelijat kokevat työelämään siirtymisen melko haastavana.

Tarkasteltaessa opiskelijoiden tärkeäksi kokemia sisältöjä, kyselyn perusteella tärkeiksi sisällöiksi opinnoissa koetaan sisältöjä laajasti eri osa-alueilta. Yksittäisistä sisällöistä kyselyssä nousi esiin taito oppilaan kohtaamisesta, opetusmenetelmät, opetussuunnitelmat ja teologian perustiedot. Kyselyn perusteella voidaan todeta, että opiskelijat kokevat tasaisesti eri opintojen osa-alueet ja sisällölliset asiat tärkeiksi, eikä kyselyn perusteella yksikään osa-alue näyttäyty sellaisena, jota opiskelijat eivät koe tärkeäksi.

5.2 Sisältöjen riittävyys

Sisältöjen riittävyyttä opiskelijat arvioivat kahdessa erillisessä osiossa. Ensimmäisessä osiossa opiskelijat arvoivat ennalta annettujen sisältöjen riittävyyttä viisiportaisella likert-asteikolla. Toisessa osiossa opiskelijat mainitsivat omavalintaisia opintojen sisältöjä tai osa-alueita, joiden riittävyyteen he olivat tyytyväisiä ja toisaalta, jotka he kokivat riittämättömiksi.

Väittämien vastausten mukaan opiskelijat kokivat saaneensa riittävästi opetusta teologian perustiedoista, tunnin suunnittelusta ja toimivan tunnin rakenteesta. Arviointiin ja erityisesti jatkuvaan arviointiin sekä yhteistyöhön koulun ja kodin välillä liittyviin opintoihin opiskelijat kokivat saaneensa riittämättömästi opetusta.

Opiskelijoiden avovastaukset vahvistavat väittämien vastauksia. Avovastauksissa esiin nousi riittävyyden osalta juuri erityisesti teologian sisältöihin liittyviä aiheita, kuten teologian perusopintojen opetus ja pedagogisiin käytänteisiin liittyviä sisältöjä, kuten tunnin suunnittelu. Nimetessään sisältöjä ja osa-alueita, joista opiskelijat eivät kokeneet saaneensa riittävästi opetusta, esiin nousivat arviointiin ja oppilaan kohtaamiseen liittyvät asiat, joten nämäkin vastaukset vahvistivat ensimmäisen osion tuloksia.

Teologinen osaaminen ja pedagogiset käytänteet ovat kaksi uskonnonopettajan koulutuksen laajaa osa-aluetta. Kyselyn perusteella voidaan sanoa, että opiskelijat arvioivat nämä osa-alueet tärkeiksi ja kokevat saaneensa niistä riittävästi koulutusta. Toisaalta oppilaan kohtaamisen liittyviin taitoihin ja yhteistyöhön koulun ja kodin välillä ei koettu saatavan riittävästi opetusta koulutuksen aikana. Nämä sisällöt nähtiin kuitenkin tärkeinä.

6. JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Länsimaiset yhteiskunnat ovat yhä enenemissä määrin sekularisoituneet ja moniarvoistuneet. Tämän muutoksen myötä tulevaisuudessa ihmisiltä vaaditaan yhä laajempaa tietoa ja ymmärrystä eri uskonnoista ja katsomuksista (Jackson, 2014; Zilliacus & Kallioniemi, 2016; Jackson, 2012). Nämä tulevaisuuden vaatimukset heijastuvat katsomusaineen opettajien vaatimuksiin. Heiltä odotetaan kykyä opettaa katsomuksista ja uskonnoista tähän hetkeen ja tulevaisuuteen sopivalla tavalla. Opettajiin kohdistuvat odotukset heijastavat puolestaan

koulutuksen suuntaan. Katsomusaineiden opettajankoulutuksen tulee tunnistaa nämä tarpeet ja tulevaisuuden haasteet.

Opettajankoulutuksen kehittämistä linjaa Opetus- ja kulttuuriministeriön asettama Opettajankoulutusfoorumi. Opettajankoulutusfoorumin julkaisema Opettajankoulutuksen kehittämisohjelma luo raamit tämän hetken opettajankoulutuksen kehittämiseksi (OKM, 2020a; OKM, 2020b). Erilaiset hankkeet pyrkivät kehittämään koulutusta ja tämän lisäksi yliopistotasolla on viime vuosina tapahtunut suuriakin muutoksia (OKM, 2020b; HY, 2018).

Kehittämiskohteiden ymmärtämisessä laadukkaalla ja monipuolisella tutkimuksella on tärkeä rooli. Tutkimuksen avulla saamme lisää ymmärrystä, missä kohdin ovat opettajankoulutuksen heikoimmat lenkit ja, millaisin valmiuksin vastavalmistuneet opettajat astuvat työelämään. Niemi (2015) on esittänyt, että induktiovaiheen tuki on yksi merkittävä puute tämän hetkessä suomalaisessa opettajankoulutuksessa. Puustinen (2018) puolestaan toi ilmi, että opintojen hajanaisuus on opettajankoulutuksen haaste.

Ajankohtainen tutkimus auttaa rakentamaan koulutusta, joka on relevanttia nyt ja tulevaisuudessa. Muuttavat taidot ja osaamisvaatimukset ovat haasteita, mutta myös mahdollisuuksia. Tutkimuksen ja jatkuvan kehittämistyön avulla on mahdollista kehittää koulutusta yhä paremmaksi. Artikkelissa esitetty tutkimus antaa yleisellä tasolla näkemystä siitä, kuinka loppuvaiheen uskonnonopettajaksi opiskelevat arvioivat saamaansa koulutusta. Tutkimuksen ja yleisen ymmärryksen kannalta olisi mielekästä tutkia induktiovaiheen opettajia ja heidän ajatuksiaan saadusta koulutuksesta – vastaako se heidän mielestään työn vaatimuksiin ja, miten eri sisältöjen sekä osa-alueiden tärkeys korostuu tuossa vaiheessa.

7. LÄHTEET

- Ainedidaktiikka. (2020). Haettu 15.1.2020 osoitteesta <https://journal.fi/ainedidaktiikka/index>
- Cohen, L., Manion, L. & Morrison, K. (2007). *Research Methods in Education*. New York: Routledge
- Conway, P. F., Murphy, R., Rath, A. & Hall, K. (2009). *Learning to Teach and its Implications for the Continuum of Teacher Education: A Nine-Country Cross-National Study*. Report Commissioned by the Teaching Council: Ireland.
- Darling-Hammond, L. 2006. Constructing 21st Century Teacher Education. *Journal of Teacher Education* 57(3), 300–314. doi:10.1177/0022487105285962.
- European Commission (2010). Developing coherent and system-wide induction programmes for beginning teachers. A handbook for policymakers. Staff Working Document SEC (2010) 538 final, Directorate-General for Education and Culture. Brussels.
- Finlex. 1998. *Asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista*. 1998/986 Haettu 3.1.2020 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980986>.
- Harju, V. & Niemi, H. (2016). Newly Qualified Teachers' Needs of Support for Professional Competences in Four European Countries: Finland, the United Kingdom, Portugal, and Belgium. *Center for Educational Policy Studies Journal* 6(3), 77-100.
- Helsingin yliopisto [HY]. 2018. *Uudistunut koulutus*. Haettu 10.1.2020 osoitteesta <https://www.helsinki.fi/fi/alumnyhdistys/uudistunut-koulutus>.
- Jackson, R. (2012). European developments. Teoksessa L. Barnes (toim.), *Depates in religious education*. (s. 168-179). New York, NY: Routledge.
- Jackson, R. (2014). 'Signposts': *Policy and Practice for Teaching about Religions and NonReligious Worldviews in Intercultural Education*. Strasbourg, France: Council of Europe Publishing.
- Livingston, K. (2012). Approaches to professional development of teachers in Scotland: pedagogical innovation or financial necessity? *Educational Research*, 54(2), 161-172. doi:10.1080/00131881.2012.680041
- Malama, M. & Kallioniemi, A. (2017). Student teachers' viewpoints of current RE solution and how RE should in future be profiled in Finland. *Nordidactica: Journal of Humanities and Social Science Education* (4), 70-86.

- Niemi, H. (2015). Teacher professional development in Finland: Towards a more holistic approach. *Psychology, Society and Education*, 7(3), 278-294. doi: 10.25115/psye.v7i3.519
- Opettajankoulutus 2020. (2007) *Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2007:44*. Opetusministeriö. Haettu 10.12.2019 osoitteesta <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79634/tr44.pdf?sequence=1>
- Opetus- ja kulttuuriministeriö [OKM]. (2020a). *Korkeakoulutuksen kehittäminen*. Haettu 20.1.2020 osoitteesta <https://minedu.fi/korkeakoulutuksen-karkihanke>.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö [OKM]. (2020b). *Opettajankoulutusfoorumi uudistaa opettajankoulutusta*. Haettu 22.1.2020 osoitteesta <https://minedu.fi/opettajankoulutusfoorumi>
- Perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteet [POPS]. (2014). Helsinki: Opetushallitus
- Puustinen, Mikko. 2018. Aidosti akateeminen aineenopettajien koulutus? *Ainedidaktiikka* 2(2), (2018), 74-80. Haettu 28.10.2019 osoitteesta <https://journal.fi/ainedidaktiikka/article/view/76459/38569?acceptCookies=1>
- Räsänen, R., Jokikokko, K. & Lampinen, J. (2018). Kulttuuriseen moninaisuuteen liittyvä osaaminen perusopetuksessa. Kartoitus tutkimuksesta sekä opetushenkilöstön koulutuksesta ja osaamisen tuesta. *Raportit ja selvitykset 2018:6*. Helsinki: Opetushallitus.
- Suomen uskonnonopettajain liitto ry [SUOL]. (2020). *Uskonnon aineenopettajan koulutus*. Haettu 6.1.2020 osoitteesta <https://suol.fi/index.php/99-uncategorised/99-uskonnon-aineenopettajankoulutus>.
- Tuononen, T., Kangas, T., Carver, E. & Parpala, A. (2019). Yliopisto-opintojen anti viisi vuotta valmistumisen jälkeen – Tukivatko yliopisto-opinnot työelämätaitojen kehittymistä työuran näkökulmasta? *Yliopistopedagogiikka 2/2019*. Haettu 8.1.2020 osoitteesta <https://lehti.yliopistopedagogiikka.fi/2019/02/08/yliopisto-opintojen-anti-tyoelamataitojen-kehittyminen/>
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2009). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi
- Ubani, M. (2016). RE student teachers' professional development in initial teacher education: results, reflections and implications. *British Journal for Religious Education*, 38(2), 189–199.
- Uljens, M. & Rajakaltio, H. (2017). National curriculum development as educational leadership: A discursive and non-affirmative approach. Teoksessa M. Uljens & R.

- Ylimäki (toim.). *Bridging Educational Leadership, Curriculum Theory and Didaktik. Educational Governance Research, vol 5.* (s. 411-437). Springer, Cham
- Viinikka, K. & Ubani, M. (2019). The expectations of Finnish RE student teachers of their professional development in their academic studies in the light of twenty-first century skills. *Journal of Beliefs & Values.* doi: 10.1080/13617672.2019.1618153
- Viinikka, K., Ubani, M., Lipiäinen, T. & Kallioniemi, A. (2019). 21st Century Skills and Finnish Student Teachers' Perceptions about the Ideal RE Teacher Today and in the Future. *International Journal of Learning, Teaching and Educational Research, 2019/18(8).* <https://doi.org/10.26803/ijlter.18.8.5>
- Virtanen, A. & Tynjälä, P. 2013. *Kohti työelämätaitoja kehittävää yliopistopedagogiikkaa – opiskelijoiden näkökulma.* Yliopistopedagogiikka. 2/2013.
- Zilliacus, H. & Kallioniemi, A. (2016). Secular ethics education as an alternative to religious education: Finnish teachers' views. *Journal of beliefs and values, 37(2),* 140-150. <https://doi.org/10.1080/13617672.2016.1185231>.
21. vuosisadan taidot, monilukutaito ja katsomusaineiden opettajankoulutuksen kehittäminen. (2019). Haettu 5.7.2019 osoitteesta <https://blogs.uef.fi/21skillsreteachedu/hankkeenkuvaus/>.

8. LIITTEET

Liite 1: Kysely

1. Arvioi seuraavia väitteitä koskien saamaasi uskonnonopettajan koulutusta asteikolla 1-5 sen mukaan, miten paikkaansa pitävinä niitä pidät. (1=täysin eri mieltä, 5=täysin samaa mieltä)

1. Uskonnonopettajan koulutus on vastannut ennakko-odotuksiani
2. Olen ollut tyytyväinen saamaani koulutukseen
3. Koen, että saamani koulutus antaa hyvät valmiudet toimia uskonnonopettajana
4. Teorian ja käytännön suhde on ollut sopiva koulutuksessa
5. Teologian opinnot ovat helposti hyödynnettävissä opettajana toimiessa
6. Teologian aineopinnot ovat hyödyllisiä opetustyössä
7. Pedagogisia opintoja on riittävästi
8. Pedagogiset opinnot ovat sisällöltään hyödylliset ajatellen tulevaisuuden opettajan työtä
9. Valmistuttuani minun on helppo siirtyä työelämään
10. Erilaisia sisältöjä on opiskeltu sopivassa suhteessa

2. Arvioi asteikolla 1-5, kuinka paljon tietoa ja osaamista olet saanut seuraavista asioista opintojesi aikana. (1=en ollenkaan, 5=todella paljon)

1. Arviointi
2. Opetussuunnitelmien sisällöt
3. Opetusmenetelmät
4. Oppilaan kohtaaminen
5. Yhteisopettajuus
6. Yläkoulussa/lukiossa opettavien kurssien sisällölliset asiat
7. Teologian perustiedot
8. Oppimiskäsitykset
9. Lasten ja nuorten ajattelun kehittyminen
10. Yhteistyö koulun ja kodin kanssa
11. Uskonnonopetuksen tunnustuksellisuus
12. Klassiset kielet
13. Systemaattinen teologia
14. Eksegetiikka
15. Uskontiede
16. Kirkkohistoria
17. Käytännöllinen teologia
18. Tunnin suunnittelu
19. Toimivan tunnin rakenne
20. Jatkuva oppilaan arviointi

3. Mainitse kolme asiaa/sisältöä, joita pidät erityisen tärkeänä saada uskonnonopettajan koulutuksesta. (Ei tarvitse olla mainittu yllä olevassa osiossa)

4. Mainitse kolme asiaa, joista koet saaneesi riittävästi tietoa uskonnonopettajan koulutuksessa. (Ei tarvitse olla mainittu yllä olevassa osiossa.)

5. Mainitse kolme asiaa, joista koet, ettet ole saanut riittävästi tietoa uskonnonopettajan koulutuksesi aikana. (Ei tarvitse olla mainittu yllä olevassa osiossa.)

Kartoittava tutkimus uskonnonopettajaksi opiskelevien koulutuskokemuksista

Tiivistelmä

Artikkeli käsittelee opintojen loppuvaiheessa olevien uskonnon aineenopettajaopiskelijoiden käsityksiä saamastaan koulutuksesta. Konkreettiset tutkimuskysymykset olivat: 1. *Millainen käsitys uskonnonopettajaksi opiskelevilla on koulutuksesta?*, 2. *Miten opiskelijat arvioivat saamaansa uskonnonopettajan koulutusta?* ja 3. *Millainen käsitys opiskelijoilla on opintojen sisällöstä?* Tutkimuksessa kerättiin kyselyaineisto Itä-Suomen, Helsingin ja Turun yliopistossa opiskelevilta vuonna 2014 tai sitä aiemmin opintonsa aloittaneilta loppuvaiheen uskonnonopettajaopiskelijoilta. Aineistonkeruu suoritettiin keväällä 2018 e-lomakyselynä. Kyselyyn vastasi yhteensä 28 opiskelijaa. Tulosten perusteella vaikuttaa siltä, että opiskelijat ovat melko tyytyväisiä saamaansa koulutukseen. Kyselyn perusteella koulutus antaa opiskelijoiden mielestä kohtuulliset valmiudet työskennellä uskonnonopettajana. Opiskelijat arvioivat saaneensa riittämättömästi arviointiin ja oppilaan kohtaamiseen liittyvää tukea. Teologian opintoja ja sekä pedagogisten käytänteiden osalta erityisesti tunnin suunnitteluun ja rakenteeseen liittyviä opintoja opiskelijat arvioivat saaneensa riittävästi.

Avainsanat: Opettajankoulutus, aineenopettajat, uskonto, koulutuskokemukset

Abstract

This article focuses on the perceptions of RE student teachers on the academic education they have received. The research questions were: 1) *What kind of perceptions the student teachers have about their education?*, 2) *How do they evaluate the RE teacher education they have received?*, and 3) *How do they view the contents of their education?* The data was gathered from the student teachers finishing their studies at the University of Eastern Finland, University of Helsinki and University of Turku in spring 2018 electronically. In total, 28 student teachers answered the questionnaire. On the basis of study, the student teachers seem to be relatively positive about the education they have received. The education seems to give equip the student teachers sufficiently to work as an RE teacher. However, the student teachers mentioned evaluation and encountering the students as areas without sufficient support. The students reported receiving studies on Theology, lesson planning and structure sufficiently.

Key words: Teacher Education, student teachers, religion, education experiences

1. Johdanto

Tämän artikkelin tarkoituksena on käsitellä loppuvaiheen uskonnon aineenopettajaksi opiskelevien (n=28) käsityksiä saamansa koulutuksen sisältöjen tärkeydestä ja riittävydestä tulevan työuran kannalta. Kuluneen vuosikymmenen aikana katsomusaineiden aineenopettajaksi opiskelevat ovat olleet lisääntyneen tutkimuksellisen kiinnostuksen kohteena sekä kansainvälisesti (Buchanan & Stern, 2012; Sikes & Everington, 2003) että kansallisesti (Ubani, 2016; Viinikka & Ubani, 2019; Viinikka, Ubani, Lipiäinen & Kallioniemi, 2019; Malama & Kallioniemi, 2017). Aineenopettajaksi opiskelevien koulutustaan koskevien käsitysten tutkiminen on tarpeellista, koska tutkimus voi antaa ymmärrystä opettajien ammatillisista lähtökohdista heidän aloittaessaan ammatillista uraansa. Yleisessä kasvatustieteellisessä keskustelussa opettajankoulutusta on viime aikoina enenevästi alettu tarkastella varsinaisen opettajankoulutuksen, induktiovaiheen sekä täydennyskoulutuksen sisältävänä jatkumona (Niemi, 2015; Conway, Murphy, Rath & Hall, 2009; Livingston, 2012). Keskustelussa on korostettu opettajien induktiovaiheen vähäistä tukea suomalaisen opettajankoulutuksen erityishaasteena (Niemi, 2015; Harju & Niemi, 2016). Toisin sanoen aloittava opettaja on paljolti koulutuksensa tuoman osaamisen varassa siirtyessään työelämään.

Koulun voidaan nähdä muuttuneen aloittavan opettajan kannalta aiempaa monipuolisemmaksi vaativammaksi työskentely-ympäristöksi (Niemi, 2015). Lisäksi koulun odotetaan tuottavan tänä päivänä laajan osaamisen omaavia oppilaita, joilla on tulevaisuuden vaatimuksiin vastaavat tiedot ja taidot (Darling-Hammond, 2006; Niemi, 2015). Myös tällä hetkellä voimassa oleva perusopetuksen opetussuunnitelma (2014) painottaa muun muassa laaja-alaista osaamista ja monilukutaitoa, ja edellyttää opettajilta uudenlaista oppimisympäristöä ja oppimista koskevaa ajattelua (POPS, 2014; Niemi, 2015; Uljens & Rajakaltio, 2017).

Viime aikoina kirjallisuudessa on myös korostettu uskontoja ja katsomuksia koskevan kasvatuksen roolia nykyajan ja tulevaisuuden kansalaisten perustaitojen kehittämisessä (Jackson, 2014; Zilliacus & Kallioniemi, 2016; Jackson, 2012). Samaisen kirjallisuuden mukaan länsimaiset yhteiskunnat ovat sekularisoituneet, moniarvoistuneet ja uskontojen merkitys yksilöiden elämässä on modernisoitunut sekä yksilöllistynyt (Jackson, 2014). Sekä kansainvälisessä (OSCE2007) että kansallisessa (Räsänen, Jokikokko & Lampi, 2018) koulutuspoliittisessa keskustelussa on painotettu tarvetta tukea yleisesti ottaen opettajien valmiuksia opettaa uskonnoista ja katsomuksista nykyajalle tarkoituksenmukaisella tavalla sekä korostettu opettajankoulutuksen merkitystä kyseisten valmiuksien kehittämisessä.

Artikkelissa esiteltävä kysely on kartoittava tutkimus Opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittamalle ja opettajankoulutusfoorumien alaiselle kehityshankkeelle: "21. vuosisadan taidot, monilukutaito ja katsomusaineiden opettajankoulutuksen kehittäminen." (2018-2021). Kuten todettua, artikkelissa keskitytään uskonnon aineenopettajaopintojen loppuvaiheessa olevien opiskelijoiden (N=28) käsityksiin heidän saamansa koulutuksen hyödyistä heidän ammatilliseen kehitykseensä. Tutkimuksen kohteena ovat kaikkien kolmen suomenkielistä uskonnon aineenopettajakoulutusta antavien tahojen opiskelijat. Suomenkielistä uskonnon aineenopettajakoulutusta annetaan Helsingin yliopistossa, Itä-Suomen yliopistossa ja Turun yliopistossa. Sähköinen kyselyaineisto on kerätty keväällä 2018. Tutkimuksen kautta saadaan ajankohtaista tietoa siitä, kuinka opiskelijat arvioivat saamaansa koulutusta ja, miten he kokevat opintojen eri sisältöjen ja osa-alueiden tärkeyden ja riittävyyden koulutuksessa.

Tässä artikkelissa esitetyn tutkimuksen konkreettiset tutkimuskysymykset ovat:

1. Millainen käsitys uskonnonopettajaksi opiskelevilla on koulutuksesta?
2. Miten opiskelijat arvioivat saamaansa uskonnonopettajan koulutusta?
3. Millainen käsitys opiskelijoilla on opintojen sisällöstä?

2. Suomalainen aineenopettajankoulutus ja työelämävalmiudet

Suomalaisessa koulujärjestelmässä opettajalla on melko paljon vapauksia toteuttaa opetusta, mutta toisaalta opettajaan kohdistuu myös laajasti erilaisia vaatimuksia liittyen oppilaiden oppimiseen (Niemi, 2015). Opettajan työ sisältää useita samanaikaisesti hallittavia osaamisalueita. Esimerkiksi Harjun ja Niemen (2016) mukaan opettajan kompetenssi sisältää viisi ulottuvuutta: oman opetuksen suunnittelu, yhteistyö opettajien kanssa, opettajan profession eettiset sitoumukset, oppilaiden moninaisuus ja heidän valmistaminen kohtaamaan tulevaisuus sekä opettajan oma ammatillinen oppiminen.

Opettajankoulutusta koskevissa kansainvälisissä koulutuspoliittisissa asiakirjoissa (Euroopan komissio, 2010), sekä alan tutkimuksessa (Niemi, 2015) on alettu enenevästi kiinnittää huomiota vastavalmistuneiden opettajien työhön siirtymiseen eli induktiovaiheeseen osana opettajan elinikäistä ammatillista oppimista. Niemen (2015) mukaan opettajankoulutuksen jatkumon, kattaen ajan varsinaisesta opettajankoulutuksesta täydennyskoulutukseen (Conway ym., 2009; Livingston, 2012), heikoin lenkki on vaillinainen induktiovaiheen tuki. Niemi (2015; 289) käyttää yhtenä esimerkkinä OECD:n TALIS -kyselyn (Teaching and Learning International Survey) tulosta, jonka mukaan 60 prosenttia suomalaisista kouluista ei tarjoa lainkaan mentorointitukea aloittaville opettajille (Niemi 2015; OECD, 2013).

Suomalaisten korkeakouluopiskelijoiden koulutuskokemuksista ja opintojen työelämärelevanssista on tehty yleistä tutkimusta viime aikoina. Esimerkiksi Virtanen ja Tynjälä ovat tutkineet, millaisia työelämätaitoja opiskelijat kokivat saaneensa koulutuksen aikana ja, millaisin pedagogisin metodein taitojen kehittymistä on tuettu (Virtala & Tynjälä, 2013). Tulosten perusteella opiskelijat kokivat oppineensa erityisesti oman alan perustaitoja, yhdessä tekemisen taitoja sekä luovasti ja ennakkoiden toimimista eri tilanteissa. Itsenäisen työskentelyn sekä tiedonhankinnan -ja analysoinnin taitoja opiskelijat kokivat oppineensa vähiten (Virtala & Tynjälä, 2013).

Toisessa suomalaisessa kyselytutkimuksessa selvitettiin yliopistosta jo valmistuneiden kokemuksia siitä, mitkä työelämätaidot kehittyivät heidän mielestään riittävästi yliopisto-opintojen aikana suhteessa työelämän vaatimuksiin ja mitkä taidot puolestaan eivät kehittyneet riittävästi yliopistokoulutuksen aikana. Yliopistossa riittävästi kehittyneet taidot kyselyn mukaan ovat kriittinen ajattelu, oppimisvalmiudet, tiedon analysointi- ja jäsentelytaidot, kirjoitustaidot, alakohtainen tieto ja yleistieto sekä vieraan kielen osaaminen (Tuononen, Kangas, Carver & Parpala, 2019.) Lisää koulutusta kaivattiin yhteistyötaitoihin, vuorovaikutustaitoihin, ongelmanratkaisutaitoihin, ajanhallintataitoihin, johtamistaitoihin sekä vastuunottoon ja päätöksen tekoon (Tuononen ym., 2019). Samassa tutkimuksessa osoitettiin, että ne valmistuneet, jotka kokivat oppineensa työelämävalmiuksia, olivat tyytyväisempiä suorittamaansa tutkintoon (Tuononen ym., 2019.).

Puustinen on tutkimuksessaan tarkastellut suomalaisen aineenopettajan koulutuksen opintojen kehitystä ja koulutuksen haasteita (Puustinen, 2018). Puustinen tuo artikkelissaan esiin yhden aineenopettajankoulutuksen suurimman haasteen eli hajanaisuuden. Aineenopettajaopiskelijat suorittavat osan opinnoista oman opetettavan aineen ainelaitoksella,

osan opinnoista kasvatustieteellisellä puolella ja käyvät vielä harjoittelut erillisissä harjoittelukouluissa (Puustinen, 2018). Opintojen erillisyyden myötä opiskelijoiden on vaikea saada edes koulutuksestaan kokonaiskuva: kurssit voivat tuntua irrallisilta ja opetus epärelevanttilta.

Suomessa on tehty myös jonkin verran uskonnonaineenopettajaksi opiskelevien opettajuuteen liittyvää tutkimusta. Esimerkiksi Tirri ja Ubani (2012) tutkivat 200 eri aineenopettajaksi opiskelevaa. Tutkimuksessa kävi ilmi, että uskonnonopettajaksi opiskelijat erottuivat muista aineenopettajaopiskelijoista erityisesti siinä, että he painottivat henkilökohtaisten ominaisuuksien, kuten oman elämäkatsomuksen ja henkilökohtaisen uskonnollisuuden merkitystä työssä onnistumiselle (Tirri & Ubani, 2012).

Ubani (2015) on tehnyt yhteenvetoartikkelin aiemmista uskonnon aineenopettajaksi opiskelevia koskevista tutkimuksistaan (Ubani, 2011; Ubani, 2012a; Ubani, 2012b). Hänen mukaansa voidaan todeta, että pedagogisten opintojen aikana uskonnon aineenopettajaksi opiskelevien kasvatusnäkemykset ammattimaistuiivat. Toisaalta opiskelijat eivät katso opintojensa päätyttyä tarvitsevansa yhtä paljon elinikäistä oppimista työnsä tueksi kuin aloittaessaan opintoja eli he pitivät itseään valmiina opettajan työhön. Tässä yhteydessä he kuitenkin painottivat työssä oppimisen merkitystä täydennyskoulutuksen sijaan. Kaiken kaikkiaan opiskelijat pitivät itseään opintojen päätyttyä valmiimpana ja pätevämpinä työelämään kuin opintoja aloittaessaan (Ubani, 2015).

Toisessa tutkimuksessa tutkittiin uskonnonopettajaksi opiskelevien oletuksia siitä, mitä 21. vuosisadan taitoja he tulevat saamaan koulutuksen aikana. Tutkimuksen mukaan opiskelijat odottavat erityisesti oppimis- ja innovaatiotaitojen alueelta oppimaan oppimisen taitojen sekä elämä- ja urataitojen piiristä sosiaalisten taitojen kehittyvän opintojen aikana (Viinikka & Ubani, 2019). Tutkittaessa uskonnonopettajaopiskelijoiden ajatuksia siitä, millaisia taitoja he ajattelevat tarvitsevansa 20-30 vuoden päästä työssään, korostuivat erityisesti dialogitaidot sekä oppimis- ja innovaatiotaidot (Viinikka ym., 2019).

3. Suomalaisen uskonnon aineenopettajakoulutuksen rakenteelliset lähtökohdat

Tällä hetkellä uskonnon aineenopettajaksi on mahdollista opiskella suomeksi Itä-Suomen, Helsingin ja Turun yliopistoissa ja ruotsin kielellä Åbo Akademiassa (SUOL, 2019). Aineenopettajan kelpoisuus määritellään asetuksessa 1998/986. Sen mukaan aineenopettajan kelpoisuuden tuottaa ylempi korkeakoulututkinto, joka pitää sisällään vähintään 60 opintopisteen laajuiset opettavan aineen opinnot sekä vähintään 60 opintopisteen laajuiset opettajan pedagogiset opinnot (Finlex, 1998). Se, ettei asetuksessa määritellä, kuinka opetus tulee järjestää mahdollistaa sen, että eri yliopistot voivat tarjota eri tavoin rakennettuja koulutuksia erilaisin painotuksin. Viime aikoina eri yliopistot ovatkin uudistaneet koulutustaan ja erityisesti pedagogisten opintojen osalta on tapahtunut oppilaitosten välillä eriytymistä.

Suomen kielisistä koulutuksista Itä-Suomen yliopiston opetussuunnitelmauudistuksessa 2015 uudistettiin opettajankoulutuksen käytänteitä. Uudistuksessa muodostettiin eri opettaja- ja kasvattajaryhmiä yhdistävät pedagogiset opinnot. Eri opettajaryhmien yhteisopiskelun on tarkoitus mahdollistaa moniammatillisen yhteistyön mallintamista ja yleisen opettajuuskäsityksen vahvistamista. Tarkoituksena on vastata aiempaa paremmin myös työelämän ja taitoperustaisiksi kehitettyjen opetussuunnitelmien osaamisvaatimuksiin. Itä-

Suomen yliopistossa valitaan suoravalinnalla keskimäärin 10 opiskelijaa vuosittain opiskelemaan uskonnonopettajaksi. Opiskelijat suorittavat teologian maisterin tutkinnon b-linjan, joka koostuu 60 opintopisteen laajuisista läntisen teologian perusopinnoista, 20 opintopisteen laajuisista opettajille suunnatuista läntisen teologian aineopinnoista, valitun pääaineen 60 opintopisteen syventävistä opinnoista ja 60 opintopisteen pedagogisista opinnoista. Lisäksi opiskelijat suorittavat osana tutkintoaan toisen opetettavan aineen perus- ja aineopinnot (60 op) ja muut tutkintoon vaadittavat opinnot (UEF, 2019; opintopolku.fi, 2019).

Helsingin yliopisto puolestaan käynnisti syksyllä 2017 Iso pyörä -koulutus uudistuksen. Uudistuksessa kandidaatin tutkinnon ja maisterin tutkinnon opinnot erotettiin entistä selkeämmin toisistaan. Yliopistossa luovuttiin pääaineista ja tilalle tulivat koulutusohjelmat. Rakenteellisten muutosten lisäksi uudistus kosketti opintojen sisältöjä, joissa nykyisin painottuvat entistä enemmän työelämätaidot ja digitalisaatio (HY, 2018). Uskonnonopettajan koulutuksessa painottuu Itä-Suomen yliopistoa vahvemmin ainedidaktiikka. Itse pätevyys on mahdollista suorittaa erilaisia väyliä pitkin. Ensisijainen vaihtoehto pätevyYTEEN peruskoulun aineenopettajaksi ja lukiossa toisen opetettavan aineen opettajaksi on suorittaa kaksi teologian- ja uskonnotutkimuksen opintokokonaisuutta, joiden laajuus on yhteensä 60 opintopistettä. Lukion ensimmäisen opetettavan aineen pätevyYDEN saamiseksi ensisijainen suoritustapa on suorittaa samaiset edellä mainitut opinnot ja lisäksi valitun oppiaineen syventävät opinnot (40 op) ilman pro gradu -tutkielmaa. Opiskelijan tulee kuitenkin tehdä oppinnäytetyö (HY, 2019; opintopolku.fi, 2019).

Turun yliopistossa uskonnonopettajaksi on mahdollista opiskella humanistisessa tiedekunnassa uskontotieteen opettajalinjalla. Koulutuksessa painotetaan laajempien kokonaisuuksien tuntemusta, kuten asiantuntijuutta Euroopan uskontohistorian ja uskontotieteessä sovellettavien teorioiden aihepiireistä. Tutkinto sisältää uskontotieteen perusopinnot (25 op), aineopinnot (45 op) ja syventävät opinnot (80 op) sekä opettajan pedagogiset opinnot (60 op). Kulttuurien tutkimuksen linjalle, jossa yksi vaihtoehto on opiskella juuri uskonnonopettajaksi, valitaan vuosittain 35 opiskelijaa (UTU, 2019; opintopolku.fi, 2019). Opettajalinjalle valitaan vuosittain 11 opiskelijaa (Opettajankoulutus 2020, 2007).

Viime vuosina tapahtuneen yliopistokoulutusten kehittämisen taustalla on Bolognan säädösten mukaisten yleisempien koulutusohjelmien kehittämisen ohella (Mäkinen & Annala, 2010). Opetus- ja kulttuuriministeriön linjaus vuodelta 2015, jossa korkeakoulujen tulee nostaa koulutuksen laatua uudistamalla koulutussisältöjä, opetusmenetelmiä, oppimisympäristöjä ja opettajien osaamista. Lisäksi korkeakoulujen tulee hyödyntää digitalisaation tuomia mahdollisuuksia. (OKM, 2015). Suositusten ja avustusten myötä korkeakoulututkintojen kehittäminen jatkuu edelleen esimerkiksi erilaisten hankkeiden myötä. Yksi esimerkki korkeakoulujen kehittämishankkeesta on Jyväskylän yliopiston koordinoima hanke ”Työelämäpedagogiikka korkeakoulutuksessa – Asiantuntijuus, toimijuus ja työelämätaidot”. Hankkeessa pyritään uudistamaan korkeakoulujen toimintakulttuuria niin, että työelämäyhteistyö on luonnollinen osa korkeakoulujen toimintarakenteita (OKM, 2017).

Myös uskonnon aineenopettajankoulutuksessa on pyritty huomioimaan uusia koulutuspoliittisia linjauksia. Syksyllä 2018 käynnistyi Opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittama Itä-Suomen ja Helsingin yliopistojen yhteinen katsomusaineiden opettajankoulutuksen kehittämishanke ”21.vuosisadan taidot, monilukutaito ja katsomusaineiden opettajankoulutuksen kehittäminen” (2018-2021). Hankkeen tavoitteena on arvioida ja kehittää katsomusaineiden opettajankoulutusta tutkimusperustaisesti. Kehittämishankkeen tavoitteena on, että koulutus tarjoaa valmistuville opiskelijoille aiempaa

parempia valmiuksia toimia työelämässä nyt ja tulevaisuudessa. Hankkeessa tarkastellaan kehittämistarpeita ja nykyisiä koulutuksen sisältöjä erityisesti 21. vuosisadan taitojen, kuten uskontolukutaidon ja katsomuksellisen dialogin näkökulmista (21. vuosisadan taidot, monilukutaito ja katsomusaineiden opettajankoulutuksen kehittämien www-sivut, 2019).

4. Tutkimuksen toteuttaminen

Tutkimuksessa pyrittiin tarkastelemaan opintojen loppuvaiheessa olevien opiskelijoiden käsityksiä saamastaan koulutuksesta. Konkreettiset tutkimuskysymykset olivat:

1. Millainen käsitys uskonnonopettajaksi opiskelevilla on koulutuksesta?
2. Miten opiskelijat arvioivat saamaansa uskonnonopettajan koulutusta?
3. Millainen käsitys opiskelijoilla on opintojen sisällöstä?

Käytännössä tutkimuksessa kerättiin kartoittava kyselyaineisto Itä-Suomen, Helsingin ja Turun yliopistossa opiskelevilta vuonna 2014 tai sitä aiemmin opintonsa aloittaneilta loppuvaiheen uskonnonopettajaopiskelijoilta. Aineistonkeruu suoritettiin keväällä 2018 e-lomakyselynä. Kyselyyn vastasi yhteensä 28 opiskelijaa. Vastaajista 12 opiskeli Itä-Suomen yliopistossa, 8 Helsingin yliopistossa ja 8 Turun yliopistossa. Heistä 24 oli naisia ja 4 miehiä. Suora linkki kyselyyn lähetettiin sähköpostitse läsnäoleville opiskelijoille. Kyselyä mainostettiin myös kunkin yliopiston opiskelijoiden Facebook-ryhmissä. Kyselyn tavoitavuutta voidaan pitää varsin maltillisena: potentiaalinen vastaajamäärä on arviolta minimissään hieman yli 60 opiskelijaa, mutta johtuen erilaisista opintojen rakenteesta ja yksilöllisestä opintopolusta loppuvaiheen opiskelijoita voidaan katsoa olevan todellisuudessa edellistä enemmän.

Kysely (Liite 1) sisälsi suljettuja väittämiä ja avokysymyksiä. Väittämiin vastattiin viisiportaisella Likert-asteikolla (1=täysin eri mieltä, 5=täysin samaa mieltä). Kyselyn ensimmäinen osio keskittyi opiskelijoiden yleisiin kokemuksiin koulutuksesta. Toisen osion väittämien avulla kerättiin tietoa siitä, kuinka paljon eri osa-alueista opiskelijat arvioivat saaneensa koulutusta opintojen aikana. Viimeisessä eli kolmannessa osiossa oli avokysymyksiä. Opiskelijoita pyydettiin vapaasti valitsemaan ja mainitsemaan kolme sisältöä tai asiaa, joista he 1) pitivät tärkeänä saada tietoa koulutuksen aikana, 2) kokivat saaneensa riittävästi tietoa koulutuksen aikana ja 3) eivät kokeneet saaneensa riittävästi tietoa koulutuksen aikana.

Väittämien tuloksista laskettiin keskiarvot (M) sekä keskihajonnat (SD). Kartoittavan tutkimustehtävän, vastaajajoukon koon ja epätasaisen sukupuolijakauman vuoksi katsottiin tarkoituksenmukaiseksi tarkastella määrällistä aineistoa kokonaisuutena. Avokysymysten vastaukset jaoteltiin neljäksi sisällölliseksi osa-alueeksi raportoinnin selkeyttämiseksi. Nämä neljä sisällöllistä osa-aluetta ovat (1) teologian perustiedot, (2) pedagogiset käytänteet, (3) oppilaan kohtaaminen sekä yhteistyö koulun ja kodin välillä sekä (4) muut asiat. Teologian perustietojen sisältöalue kattaa teologian eri opintoihin, kuten systemaattiseen teologiaan tai uskontotieteeseen sekä klassisiin kieliin, kuten kreikan ja heprean opintoihin viittaavat maininnat. Pedagogisilla käytänteillä tarkoitetaan puolestaan opetukseen liittyviä sisältöjä, kuten tunnin suunnittelua, arviointia ja opetussuunnitelmien sisältöjä. Kolmas sisällöllinen osa-alue oppilaan kohtaaminen sekä yhteistyö koulun ja kodin välillä pitää sisällään nimensä mukaisesti maininnat näihin sisältöihin liittyen. Neljäs osa-alue eli muut asiat kattaa kaiken näiden kolmen edellä mainitun ulkopuolelle jäävän, kuten esimerkiksi maininnat liittyen kriittiseen arvokasvatukseen ja kykyyn kohdata erilaisia katsomuksia.

5. Tulokset

5.1 Uskonnonopettajaksi opiskelevien kokemuksia saamastaan koulutuksesta

Kyselyn ensimmäisessä osassa tarkasteltiin uskonnonopettajaksi opiskelevien kokemuksia saamastaan koulutuksesta. Kyselyyn vastanneita pyydettiin arvioimaan saamaansa koulutusta kymmenen viisiportaisen Likert-asteikon väittämän avulla (Taulukko 1). Väittämät koskivat yleistä kokemusta saadusta koulutuksesta, koulutuksen eri osa-alueita sekä erilaisia taitoja.

Tutkimukseen osallistuneet opiskelijat vaikuttivat maltillisen tyytyväisiltä saamaansa koulutukseen ($M=3.50$, $SD=0.83$). Opiskelijoiden arvioivat koulutuksen vastaavuutta odotuksiin nähden kohtalaisiksi ($M=3.25$, $SD=1.04$). Samoin arvioidessaan, antaako koulutus hyvät valmiudet toimia uskonnonopettajana, opiskelijat arvioivat koulutuksen antia maltillisesti ($M=3.36$, $SD=0.87$).

Yleisesti ottaen opiskelijoiden opintojen koskevien arvioiden väliset erot olivat kuitenkin verrattain vähäisiä ($M=2.93$ - 3.68). Verrattuna muihin arvioihin vastauksissa painottuivat jonkin verran muita myönteisempänä pedagogisten opintojen hyödyllisyys tulevan työn kannalta ($M=3.68$, $SD=1.06$). Lisäksi vastausten perusteella koulutuksen tarjoamat teologian ja uskontotieteen sisällöt olivat jonkin verran hyödynnettävissä tulevassa työelämässä. Tätä aihepiiriä kysyttiin kahden hieman erilaisen väittämän avulla. Näistä väittämän ”Teologian/Uskontotieteen aineopinnot ovat hyödyllisiä opetustyössä” ($M=3.54$, $SD=1.23$), keskiarvon verrattuna väittämään: ”Teologian/Uskontotieteen opinnot ovat helposti hyödynnettävissä opettajan toimiessa” ($M=3.25$, $SD=1.04$) positiivisempi arvio saattaa selittyä sillä, että jälkimmäinen väittämä sisälsi viittauksen koko opettajan työhön, ensimmäinen oli puolestaan rajattu oppiaineen opettamiseen. Pedagogisten opintojen riittävyys ei kuitenkaan oltu yhtä tyytyväisiä ($M=3.07$, $SD=1.27$). Teologian opinnoista katsottiin olevan jonkin verran hyötyä tulevan työuran kannalta ($M=3.54$, $SD=1.23$).

Lisäksi vastausten perusteella vaikutti, että opiskelijat eivät kokeneet erilaisten sisältöjen opiskelun olleen erityisen sopivassa suhteessa toisiinsa nähden ($M=2.96$, $SD=1.17$) eikä myöskään teorian ja käytännön suhde ollut aivan ideaali ($M=2.93$, $SD=1.15$). Edellisten lisäksi voidaan todeta, että kyselyn perusteella opiskelijat näyttivät kokevan, että työelämään siirtyminen saadun koulutuksen jälkeen on melko haastavaa ($M=2.71$, $SD=1.18$).

Taulukko 1. Uskonnonopettajaksi opiskelevien kokemuksia saamastaan koulutuksesta.

<i>Väittämä</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>
<i>1. Uskonnonopettajan koulutus on vastannut odotuksia</i>	3.25	1.04
<i>2. Koen, että saamani koulutus antaa hyvät valmiudet toimia uskonnonopettajana</i>	3.36	0.87
<i>3. Teologian/Uskontotieteen opinnot ovat helposti hyödynnettävissä opettajana toimiessa</i>	3.25	1.04
<i>4. Pedagogisia opintoja on riittävästi</i>	3.07	1.27

5. Valmistuttuani minun on helppo siirtyä työelämään	2.71	1.18
6. Erilaisia sisältöjä on opiskeltu sopivassa suhteessa	2.96	1.17
7. Pedagogiset opinnot ovat sisällöltään hyödylliset ajatellen tulevaisuuden opettajan työtä	3.68	1.06
8. Teologian/Uskontotieteen aineopinnot ovat hyödyllisiä opetustyössä	3.54	1.23
9. Teorian ja käytännön suhde on ollut sopiva koulutuksessa	2.93	1.15
10. Olen ollut tyytyväinen saamaani koulutukseen	3.50	0.83

Kyselyn toinen osio hyödynsi laadullista tutkimusotetta. Aineistoa käsitellessä analyysimenetelmä oli sisällönanalyysi. Ensiksi määriteltiin aineisosta tämän tutkimuksen kannalta oleelliset asiat ja aineisto käytiin läpi tämän mukaisesti. Tämän jälkeen aineisto litteroitiin, jonka jälkeen se luokiteltiin esitetyiksi sisällöllisiksi osa-alueiksi. Sisällönanalyysissä noudatettiin analyysin perinteistä toteuttamista (Tuomi & Sarajärvi, 2009). Tässä osiossa opiskelijoiden oli nimettävä kolme asiaa liittyen käsiteltävien sisältöjen riittävyyteen sekä sisältöihin liittyvän tiedon saamisen tärkeyteen koulutuksen aikana. Ensiksi kyselyyn vastanneet uskonnonopettajaopiskelijat saivat vapaasti valiten mainita kolme sisältöä tai asiaa, jotka heidän mielestään ovat tärkeitä. Analyysissä osallistujien vastaukset ryhmiteltiin neljään laajempaan kokonaisuuteen. Nämä neljä osa-alueita olivat (1) teologian perustiedot, (2) pedagogiset käytänteet, (3) oppilaan kohtaaminen sekä yhteistyö koulun ja kodin välillä sekä (4) muut asiat. Samaa nelijaottelua on käytetty kyselyn tulosten tarkastelun myöhemmässä vaiheessa, jossa tarkastellaan, kuinka opiskelijat kokivat eri sisältöjen riittävyyden opinnoissa.

Tutkimusaineistoissa teologian sisällöt käsittivät viittaukset eri teologian opintoihin, kuten uskontotieteen, kirkkohistorian ja käytännöllisen teologian sekä lisäksi klassisten kielten eli kreikan, heprean ja latinan opintoihin. Pedagogisten käytänteiden osa-alue sisälsi mainituista osa-alueista eniten erilaisia aihepiirejä ja se kattoi muun muassa opetusmenetelmät, tuntien rakenteen, opetussuunnitelmat, arvioinnin ja oppimiskäsitykset. Kolmas osa-alue eli oppilaan kohtaaminen sekä yhteistyö kodin ja koulun välillä puolestaan keskittyi näihin kahteen asiaan eli, kuinka opetustyössä opettajan tulee kohdata oppilaat ja yhteydenpidon huoltajien kanssa. Neljäs osio kattoi kaikki kolmen edellisen ulkopuolelle jäävät erityiskysymykset, kuten uskonnonopetuksen tunnustuksellisuuden, sähköiset ylioppilaskokeet ja oman opettajaidentiteetin kehityksen.

Opiskelijat mainitsivat tärkeiksi sisällöiksi ja osa-alueiksi laajasti erilaisia opettajan profession liittyviä tekijöitä (F=75). Opiskelijoiden näkökulmasta erityisen tärkeiksi

sisällölliseksi osa-alueeksi nousivat erilaiset pedagogiset käytänteet, jotka lähes 40 prosenttia vastanneista mainitsi. Pedagogisiin käytänteisiin kuuluivat merkitykset, jotka viittasivat tuntien suunnitteluun, opetuksessa käytettäviin erilaisiin opetusmenetelmiin sekä opetussuunnitelmien sisältöön Aineiston perusteella vaikuttaa siltä, että opiskelijoiden mielestä koulutuksen olisi tärkeä tuottaa edellisten lisäksi myös monipuolista osaamista kuten tietoa teologian perustiedoista, oppilaiden kohtaamisesta ja arvioinnista.

Taulukko 2. Opiskelijoiden tärkeäksi kokemat osaamisalueet ja sisällöt.

<i>Sisällöllinen osa-alue</i>	<i>F=75</i>	<i>%</i>
<i>Teologian sisällöt</i>	<i>f=17</i>	<i>22.7</i>
<i>Pedagogiset käytänteet</i>	<i>f=28</i>	<i>37.3</i>
<i>Oppilaiden kohtaaminen sekä yhteistyö koulun ja kodin välillä</i>	<i>f=12</i>	<i>16.0</i>
<i>Muut sisällöt</i>	<i>f=18</i>	<i>24.0</i>

Taulukossa 2 on esitetty opiskelijoiden mainitsemia sisältöjä eri osa-alueisiin jaoteltuina. Taulukon mukaan erityisesti pedagogisiin käytänteisiin liittyvät sisällöt koettiin tärkeiksi ($f=28$) ja lähes 40 prosenttia maininnoista koskikin tämän osa-alueen sisältöjä. Huomattavaa on, että pedagogisten käytäntöjen osa-alue on kaikista osa-alueista laajin. Pedagogisten käytänteiden osalta eniten yksittäisinä asioina mainittiin tunnin suunnittelu ($f=4$), opetusmenetelmät ($f=6$) ja opetussuunnitelmat ($f=6$). Puolestaan oppilaan kohtaamiseen sekä yhteistyöhön koulun ja kodin välillä liittyviä asioita mainittiin tärkeinä melko monta kertaa ($f=12$) suhteutettuna siihen, että osa-alue oli merkityssisällöltään varsin kapea. Erityisesti juuri oppilaan kohtaamiseen liittyvä taito mainittiin useaan otteeseen ($f=10$) tärkeänä koulutuksen tuottamana sisältönä ja se oli yksittäisistä maininnoista eniten mainittu sisältö. Teologian sisällöt korostuivat vastauksissa ($f=17$): kaikista vastauksista hieman yli 20 prosenttia liittyi näihin sisältöihin. Tähän osa-alueeseen liittyen opiskelijat mainitsivat erityisesti juuri teologian perustiedot ($f=5$). Muiden sisältöjen osa-alueeseen kuuluvia mainintoja oli 24 prosenttia kaikista maininnoista ja tähän liittyvät aihepiirit olivat muun muassa kriittinen arvokasvatus, uskonnonopetuksen yhteiskunnallisen merkityksen ymmärtäminen, sähköiset ylioppilaskokeet ja itsevarmuus opettamiseen. Erilaisia aihepiirejä mainittiin laajasti, mutta mikään aihepiireistä ei korostunut erityisemmin vastauksissa.

5.2 Millainen käsitys uskonnonopettajaksi opiskelevilla on koulutuksen eri sisältöjen riittävydestä?

Selvitettäessä loppuvaiheen uskonnonopettajaksi opiskelevien näkemystä koulutuksen eri sisältöjen riittävydestä, opiskelijat arvioivat jälleen väittämiä koulutuksen eri sisällöistä viisiportaisen Likert-asteikon avulla. Kyselyssä oli mainittu 20 eri koulutuksen aihepiiriä, jotka jakautuvat neljään aiemmin artikkelissa mainittuun osa-alueeseen. Lisäksi opiskelijat saivat vapaasti valita ja mainita kolme sisältöä tai asiaa, joista he kokivat saaneensa riittävästi tietoa koulutuksen aikana ja kolme sisältöä tai asiaa, joista he kokivat etteivät olleet saaneet riittävästi tietoa koulutuksensa aikana (Liite 1).

Tarkasteltaessa opiskelijoiden vastauksia (taulukko 3), voidaan todeta, että yleisesti teologian sisältöjen osalta erityisesti teologian perustietojen opintoja oli opiskelijoiden mielestä

riittävästi (M=4.07, SD=0.93). Yksittäisten teologian oppiaineiden osalta riittävyys koettiin vähäisemmäksi ja erityisesti klassisten kielten opetusta ei koettu olleen riittävästi (M=2.79, SD=1.37). Kyselyn mukaan pedagogisten käytänteiden sisältöalueesta tunnin suunnitteluun (M=4.07, SD=0.98) ja toimivaan tunnin rakenteeseen (M=4.00, SD=0.90) liittyviä opintoja ja opetusta on ollut riittävästi. Yleisesti arviointiin liittyviä sisältöjä (M=2.75, SD=1.11) ja erityisesti jatkuvaan oppilaan arviointiin (M=2.61, SD=1.03) liittyviä sisältöjä ei oltu käsitelty opiskelijoiden näkökulmasta riittävästi opintojen aikana. Lisäksi pedagogisten käytänteiden sisältöalueen aihepiireistä yhteisopettajuuteen liittyvien opintojen (M=3.11, SD=1.13) riittävyys koettiin melko vähäiseksi verrattuna muihin pedagogisten opintojen aihepiireihin. Kyselyn kattamista sisällöistä vähiten opetusta opiskelijat kokivat saaneen yhteistyöstä koulun ja kodin välillä (M=2.42, SD=1.07).

Taulukko 3. Sisältöjen riittävyys opintojen aikana.

<i>Sisällöt osa-alueittain</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>
<i>(1) Teologian sisällöt</i>		
<i>Teologian perustiedot</i>	4.07	0.93
<i>Systemaattinen teologia</i>	3.14	0.97
<i>Uskontotiede</i>	3.75	1.14
<i>Käytännöllinen teologia</i>	3.57	0.96
<i>Kirkkohistoria</i>	3.50	1.00
<i>Eksegetiikka</i>	3.21	0.88
<i>Klassiset kielet</i>	2.79	1.37
<i>(2) Pedagogiset käytänteet</i>		
<i>Opetusmenetelmät</i>	3.61	0.92
<i>Yhteisopettajuus</i>	3.11	1.13
<i>Toimivan tunnin rakenne</i>	4.00	0.90
<i>Tunnin suunnittelu</i>	4.07	0.98
<i>Koulussa opettavien kurssien sisällöt</i>	3.32	1.09
<i>Arviointi</i>	2.75	1.11
<i>Jatkuva oppilaan arviointi</i>	2.61	1.03
<i>Opetussuunnitelmien sisällöt</i>	3.50	1.11
<i>Oppimiskäsitykset</i>	3.18	1.12
<i>(3) Oppilaan kohtaaminen sekä yhteistyö koulun ja kodin välillä</i>		
<i>Oppilaan kohtaaminen</i>	3.18	1.16

<i>Yhteistyö koulun ja kodin välillä</i>	2.42	1.07
(4) Muut sisällöt		
<i>Lasten ja nuorten ajattelun kehittyminen</i>	3.43	0.96
<i>Uskonnonopetuksen tunnustuksellisuus</i>	3.50	1.11

Taulukoissa 4 ja 5 on esitetty opiskelijoiden laadulliset avovastaukset liittyen opintojen eri aiheiden ja sisältöjen riittävyyteen ja riittämättömyyteen jaoteltuina neljään sisältöalueeseen. Avovastausten perusteella opiskelijat näyttivät korostavan, että teologian sisältöalueen ($f=20$) ja pedagogisten käytäntöjen sisältöalueeseen ($f=40$) liittyviä opintoja oli ollut riittävästi opintojen aikana. Hieman yli 55 prosenttia maininnoista koski pedagogisia käytänteitä ja lähes 30 prosenttia teologisia sisältöjä. Teologian sisältöjen aihepiireistä korostui teologian perustietojen opetus ($f=9$) ja pedagogisten käytänteiden sisältöjen aihepiireistä erityisesti tunnin suunnittelu ($f=10$). Pedagogisten käytänteiden sisältöjä mainittiin useasti kohdassa, jossa opiskelijoita pyydettiin mainitsemaan sisältöjä, joista he kokivat saaneensa riittävästi osaamista opintojen aikana. Opiskelijat kokivat, että he olivat saaneet toisaalta pedagogisten opintojen sisällöistä runsaasti ($f=40$) ja toisaalta vähänlaisesti ($f=28$) osaamista opintojen aikana. Erityisesti arviointiin oli saatu vähänlaisesti osaamista ($f=14$).

Avovastaukset vahvistivat määrällisen aineiston analyysin tuloksia (taulukko 3): osaa pedagogisten käytänteiden sisällöistä koettiin saadun riittävästi ja osaa ei. Myös oppilaan kohtaaminen sekä yhteistyö koulun ja kodin välillä oli jäänyt riittävyydeltään hieman puutteelliseksi määrällisen aineiston perusteella. Tämän sisältöalueen aiheiden käsittelyn riittämättömyys korostui myös opiskelijoiden avovastauksissa. Itse asiassa avovastauksissa tuli vain yksi maininta, että aihepiirin opintoja olisi tullut riittävästi ja lisäksi mainintoja liittyen oppilaan kohtaamisen sekä kodin ja koulun yhteistyön riittämättömyydestä tuli melko paljon ($f=12$).

Riittämättömäksi koettuja sisältöjä tuli melko paljon myös muita sisältöjä koskevaan luokkaan ($f=20$). Kyseiset maininnat koskivat muun muassa oppimisvaikeuksia, tehostetun tai erityisen tuen piirissä olevien lasten ja nuorten integroimista luokkiin, luokanvalvojana toimimista, teknologiaan liittyviä taitoja ja oman maailmankatsomuksen ja opettajuuden yhdistämistä.

Taulukko 4. Asiat ja sisällöt, joista opiskelijat kokivat saaneensa riittävästi tietoa opintojen aikana jaoteltuina osa-alueisiin.

<i>Sisällöllinen osa-alue</i>	<i>F=72</i>	<i>%</i>
<i>Teologian sisällöt</i>	<i>f=20</i>	<i>27.8</i>
<i>Pedagogiset käytänteet</i>	<i>f=40</i>	<i>55.6</i>
<i>Oppilaan kohtaaminen sekä yhteistyö koulun ja kodin välillä</i>	<i>f=1</i>	<i>1.4</i>
<i>Muut</i>	<i>f=11</i>	<i>15.3</i>

Taulukko 5. Opiskelijoiden mainitsemat asiat ja sisällöt, joista he eivät kokeneet saaneensa riittävästi tietoa opintojen aikana jaoteltuina eri osa-alueisiin

<i>Sisällöllinen osa-alue</i>	<i>F=67</i>	<i>%</i>
<i>Teologian sisällöt</i>	<i>f=4</i>	<i>6.0</i>
<i>Pedagogiset käytänteet</i>	<i>f=28</i>	<i>41.8</i>
<i>Oppilaan kohtaaminen sekä yhteistyö koulun ja kodin välillä</i>	<i>f=12</i>	<i>17.9</i>
<i>Muut</i>	<i>f=23</i>	<i>34.3</i>

Tarkastellessa laajemmin opiskelijoiden vastauksia kyselyyn liittyen on huomioitavaa, että tärkeiksi koetut teologian opinnot koettiin myös määrällisesti riittäviksi. Koulutus tuottaa opiskelijoiden mukaan myös riittävän osaamisen liittyen tunnin suunnitteluun, rakenteeseen, opetusmenetelmiin ja opettavien kurssien sisältöihin. Nämä samaiset sisällöt koettiin myös tärkeiksi. Opiskelijoiden mukaan koulutus on onnistunut tuottamaan kahdessa niinkin erillisessä kokonaisuudessa kuin teologinen osaaminen ja pedagogiset käytänteet heidän tärkeinä pitämiään taitoja. Joskin pedagogisten käytänteiden osa-alueesta poikkeuksena nousi esiin kokemus riittämättömyydestä liittyen arviointiin. On mahdollista, että tällainen kokemus tärkeiden sisältöjen melko hyvästä riittävydestä heijastuu myös kyselyn ensimmäisen osion vastauksiin (luku 5.1), jossa opiskelijat arvioivat väittämien avulla yleistä tyytyväisyyttä ja kokemuksia saadusta koulutuksesta sekä koulutuksen tuottamia valmiuksia toimia uskonnonopettajana.

Todettakoon vielä, että huomattavan tärkeiksi koulutuksen tuottamaksi osaamiseksi opiskelijat nostivat taidot liittyen oppilaan kohtaamiseen sekä yhteistyöhön koulun ja kodin kanssa. Nämä sisällöt olivat kyselyn tulosten perusteella sellaisia, joissa opiskelijat näyttivät kokevansa myös eniten riittämättömyyttä. Voidaan arvella, että tärkeänä pidetyn sisällön koettu puutteellinen käsittely opinnoissa voi olla yksi niistä tekijöistä, jotka voivat laskea yleistä tyytyväisyyttä opintoja kohtaan.

6. Lopuksi

Loppuvaiheen uskonnon aineenopettajaopiskelijoiden koulutuskäsityksiä kartoittavan kyselyn perusteella voidaan todeta että yleisellä tasolla opiskelijat arvioivat koulutuksen antavan kohtalaiset valmiudet työskennellä uskonnonopettajana. Opiskelijoiden tyytyväisyys opintoja kohtaan oli myös maltillista. Osallistujien kesken tärkeiksi sisällöiksi nostettiin erityisesti teologian opinnot, pedagogiset käytänteet ja taito kohdata oppilaat. Opiskelijat arvioivat kyselyssä myös opintojen eri sisältöjen riittävyttä koulutuksen aikana. Tärkeinä pitämiensä teologian sisältöjen suhteen opiskelijat kokivat myös saaneensa riittävästi opetusta. Lisäksi opiskelijat arvioivat teologian opintojen olevan melko hyvin hyödynnettävissä opettajan työssä.

Pedagogisten sisältöjen suhteen opiskelijoiden vastaukset olivat kaksijakoisia. Tulokset herättävät esimerkiksi pohtimaan missä määrin annettava koulutus on riittävän reaktiivista opetussuunnitelmien muutoksiin nähden ja missä määrin koulutuksessa on yleisiä katvealueita. Nimittäin yhtäällä kyselyn perusteella tuntien suunnittelua, opetusmenetelmiä ja

opetussuunnitelmien sisältöjä koskeva opetus koettiin varsin riittäväksi. Mutta sen sijaan arviointiin liittyvä koulutus koettiin puutteelliseksi. Nykyiset opetussuunnitelmat korostavat opetustapahtuman eheyttä, jossa arviointi mielletään osaksi oppimisen ja opetuksen kokonaisuutta: niissä korostetaan arviointimenetelmien monipuolisuutta ja sellaista arviointia, joka ohjaa sekä edistää oppimista. Lisäksi tavoitteena on, että oppilaan opintojen edistymisestä annetaan palautetta todistuksen lisäksi muillakin tavoin ja riittävän usein niin oppilaille kuin huoltajillekin (OPH, 2019). Arviointi ja siihen liittyvä osaaminen ovatkin keskeisiä osaamisen osa-alueita opettajan työssä. Silti kyselyn perusteella vaikuttaa siltä, että koulutuksen jälkeen opiskelijat eivät näytä kokevan omaavansa riittäviä lähtökohtia arviointityötä varten.

Kuten todettua viime aikoina myös katsomusaineiden opettajien uusiin erityisiin osaamistarpeisiin on kiinnitetty aiempaa enemmän huomiota (Jackson, 2014; Viinikka & Ubani, 2019; Viinikka ym., 2019). Esimerkiksi Jackson (2014) on korostanut opettajankoulutuksessa mediataitojen kehittämisen ohella dialogitaitojen parantamisen tärkeyttä sekä edellyttänyt opettajilta kykyä luoda luokahuoneesta turvallinen tila (*safe space*) uskontojen ja katsomusten käsittelylle. Jackson (2014) painottaa etenkin uskontolukutaidon (Dinham & Shaw, 2017) merkitystä osana nykyistä ja tulevaa kansalaisuutta ja näin ollen osana julkisen koulukasvatuksen tehtävää. Tutkimuksessa opiskelijat olivat melko tyytyväisiä teologian opintoihin. He arvioivat teologian opinnot tärkeiksi tulevan työn kannalta, melko helposti hyödynnettäviksi ja kokivat, että olivat saaneet niistä riittävästi opetusta. Tulevaisuudessa olisikin tarkoituksenmukaista tarkastella induktiovaiheen opettajien näkemyksiä siitä, kuinka hyödylliseksi he arvioivat lisääntyneen työkokemuksen myötä teologian opintoja tai että kokevatko he saaneensa riittävästi tietoa eri sisällöistä. Lisäksi olisi tarpeellista tarkastella koulutuksen antia katsomusopetuksen erityiskysymysten, kuten opetusdialogin sekä uskontoihin ja katsomuksiin liittyvän monilukutaidon (POPS, 2014) opettamisen näkökulmista. Juuri induktiovaiheessa koulutuksen sisältöjen hyödyllisyys ja riittävyys noussevat aiempaa tärkeämmäksi kysymykseksi. Kuten Niemi (2015) toteaa, induktiovaiheessa vastavalmistuneet opettajat kohtaavat työelämän todelliset vaatimukset. Tässä vaiheessa opettajilla on hyvin vähän tukea saatavilla ja heidän on vain luovittava suoriutuakseen erilaisista vaatimuksista (Niemi, 2015): erityisesti katsomusopettajia on kouluissa vähänlaisesti ja välitön tuki katsomusopetuksen erityiskysymysten ratkaisemista varten voi olla olematonta.

Kartoittava kysely tarkasteli opiskelijoiden kokemuksia koulutuksesta melko yleisellä tasolla eriyttämättä tarkemmin esimerkiksi eri opintojen osa-alueiden suhdetta toisiinsa. Tämän vuoksi tutkimuksen annista ei voida vetää esimerkiksi suuria linjoja siitä, mihin opetussuunnitelmien tulisi jatkossa kehittää. Joka tapauksessa aineenopettajankoulutuksen olisi tarkoituksenmukaista olla toimiva kokonaisuus, jossa eri osa-alueet nivoutuvat mielekkäällä tavalla yhteen. Ajankohtaisena vaihtoehtona pitäisi olla myös aineenopettajakoulutuksen rakenteellisten lähtökohtien ja eri toimijatahojen roolituksen uudelleen arviointi. Ensimmäiset vuodet työelämässä ovat melko vaativia ja koulutuksen on toki mahdotonta tarjota kaikki tieto, jota opettaja työssään tarvitsee. Koulutusta kehittämällä voidaan kuitenkin pyrkiä siihen, että induktiovaiheessa opettajilla olisi mahdollisimman paljon tutkimusperustaista tietoa, jonka avulla kehittää käyttöteoriaansa työelämässä tulevan kokemuksen kautta (Harju & Niemi, 2016). Opiskelijoiden kokemukset saadusta koulutuksesta tarjoavatkin yhden hyödyllisen näkökulman koulutuksen kehittämiseksi. Tutkintotyytyväisyydellä on kuitenkin myös laajempaa koulutuspoliittista merkitystä. Opetus- ja kulttuuriministeriö linjasi, että vuonna 2021-2024 yliopiston rahoituksenjakomallissa huomioidaan tietyt uraseurantakyselyn tutkintotyytyväisyyttä, koulutuksen ja työllistymisen suhdetta, ja osaamista mittaavat kysymykset (Tuononen ym., 2019). Tulevaisuudessa olisi

tärkeää kohdistaa enenevästi huomiota induktiovaiheen opettajiin, ja kehittää näin suomalaisen opettajankoulutuksen tutkimusperustaista jatkumoa perustutkintovaiheesta täydennyskoulutukseen vastaten jatkuvasti muuntuviin ympäröivän yhteiskunnan vaatimuksiin (Harju & Niemi, 2016; Niemi, 2015).

7. Lähteet

- Buchanan, M.T., Stern, J. (2012). Pre-service teachers' perceptions of the benefits of peer review. *Journal of Education for Teaching*, 38(1), 37-49.
- Conway, P. F., Murphy, R., Rath, A. & Hall, K. (2009). *Learning to Teach and its Implications for the Continuum of Teacher Education: A Nine-Country Cross-National Study*. Report Commissioned by the Teaching Council: Ireland.
- Darling-Hammond, L. 2006. Constructing 21st Century Teacher Education. *Journal of Teacher Education* 57(3), 300–314. doi:10.1177/0022487105285962.
- Dinham, A., & Shaw, M. (2017). Religious Literacy through Religious Education: The Future of Teaching and Learning about Religion and Belief. *Religions* 8(11), 1-13.
- Sikes, P. & Everington, J. (2003). I'm a woman before I'm an RE teacher': managing religious identity in secondary schools. *Gender and Education*, 15(4), 393-403.
- European Commission (2010). Developing coherent and system-wide induction programmes for beginning teachers. A handbook for policymakers. Staff Working Document SEC (2010) 538 final, Directorate-General for Education and Culture. Brussels.
- Finlex. 1998. *Asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista. 1998/986* Haettu 6.7.2019 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980986>.
- Grudnoff, L. (2011). All's Well? New Zealand New Teachers' Experience of Induction Provision in their First Six Months in School. *Professional Development in Education* 38(3), 471–485. doi:10.1080/19415257.2011.636894.
- Harju, V., & Niemi, H. (2016). Newly Qualified Teachers' Needs of Support for Professional Competences in Four European Countries: Finland, the United Kingdom, Portugal, and Belgium. *Center for Educational Policy Studies Journal* 6(3), 77-100.
- Helsingin yliopisto [HY]. 2018. *Uudistunut koulutus*. Haettu 28.7.2019 osoitteesta <https://www.helsinki.fi/fi/alumnyhdistys/uudistunut-koulutus>.
- Helsingin yliopisto [HY]. 2019. *Kelpoisuudet*. Haettu 10.10.2019 osoitteesta <https://www.helsinki.fi/fi/teologinen-tiedekunta/opiskelijaksi/opinto-oikeudet-ja-kelpoisuudet/kelpoisuudet>.

- Itä-Suomen yliopisto [UEF]. (2019). *Läntisen teologian suuntautumisvaihtoehdot*. Haettu 18.9.2019 osoitteesta <https://www.uef.fi/web/teol/lantinen-teologia/suuntautumisvaihtoehdot>.
- Jackson, R. (2012). European developments. Teoksessa L. Barnes (toim.), *Depates in religious education*. (s. 168-179). New York, NY: Routledge.
- Jackson, R. (2014). *'Signposts': Policy and Practice for Teaching about Religions and NonReligious Worldviews in Intercultural Education*. Strasbourg, France: Council of Europe Publishing.
- Kane, R. G., & Francis, A. (2013). Preparing teachers for professional learning: is there a future for teacher education in new teacher induction? *Teacher Development* 17(3), 362-379. doi:10.1080/13664530.2013.813763
- Langdon, F. (2011). Shifting Perception and Practice: New Zealand Beginning Teacher Induction and Mentoring as a Pathway to Expertise. *Professional Development in Education* 37(2), 241–258. doi:10.1080/19415257.2010.509658.
- Livingston, K. (2012). Approaches to professional development of teachers in Scotland: pedagogical innovation or financial necessity? *Educational Research*, 54(2), 161-172. doi:10.1080/00131881.2012.680041
- Malama, M., & Kallioniemi, A. (2017). Student teachers' viewpoints of current RE solution and how RE should in future be profiled in Finland. *Nordidactica: Journal of Humanities and Social Science Education* (4), 70-86.
- Mäkinen, M., & Annala, J. (2010). Osaamisperustaisen opetussuunnitelman monet merkitykset korkeakoulutuksessa. *Kasvatus & Aika* 4(4), 41–61.
- Niemi, H. (2015). Teacher professional development in Finland: Towards a more holistic approach. *Psychology, Society and Education*, 7(3), 278-294. doi: 10.25115/psy.e.v7i3.519
- OECD. (2013). *A Teachers' Guide to TALIS 2013: Teaching and Learning International Survey*. Haettu 20.10.2019 osoitteesta <http://dx.doi.org/10.1787/9789264216075-en>.
- OSCE/ODIHR. (2007). *The Toledo Guiding Principles on Teaching about Religions and Beliefs in Public Schools*. Organisation for Security and Co-operation in Europe, Office for Democratic Institutions and Human Rights. <https://www.osce.org/odihr/29154?download=true>
- Opettajankoulutus 2020. (2007) *Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2007:44*. Opetusministeriö. Haettu 10.12.2019 osoitteesta <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79634/tr44.pdf?sequence=1>

- Opetus- ja kulttuuriministeriö [OKM]. (2015). *Korkeakoulutuksen kehittäminen*. Haettu 3.7.2019 osoitteesta <https://minedu.fi/korkeakoulutuksen-karkihanke>.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö [OKM]. (2017). *Korkeakoulutuksen kehittämishankkeet 2018-2020*. Haettu 5.7.2019 osoitteesta <https://minedu.fi/documents/1410845/7625894/Korkeakoulutuksen+kehitt%C3%A4mishankkeet+2018-2020/3834f09c-bef5-42cf-b1ec-08cc95073068/Korkeakoulutuksen+kehitt%C3%A4mishankkeet+2018-2020.pdf/Korkeakoulutuksen+kehitt%C3%A4mishankkeet+2018-2020.pdf>.
- Opetushallitus [OPH]. (2019). *Perusopetuksen opetussuunnitelman ydinasiat*. haettu 2.10.2019 osoitteesta <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/perusopetuksen-opetussuunnitelman-ydinasiat>.
- Opintopolku. (2019). haettu 20.10.2019 osoitteesta <https://opintopolku.fi>
- Perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteet [POPS]. (2014). Helsinki: Opetushallitus
- Puustinen, Mikko. 2018. Aidosti akateeminen aineenopettajien koulutus? *Ainedidaktiikka* 2(2), (2018), 74-80. Haettu 28.10.2019 osoitteesta <https://journal.fi/ainedidaktiikka/article/view/76459/38569?acceptCookies=1>
- Räsänen, R., Jokikokko, K., & Lampinen, J. (2018). Kulttuuriseen moninaisuuteen liittyvä osaaminen perusopetuksessa. Kartoitus tutkimuksesta sekä opetushenkilöstön koulutuksesta ja osaamisen tuesta. *Raportit ja selvitykset 2018:6*. Helsinki: Opetushallitus.
- Suomen uskonnonopettajain liitto ry [SUOL]. (2019). *Uskonnon aineenopettajan koulutus*. Haettu 10.7.2019 osoitteesta <https://suol.fi/index.php/99-uncategorised/99-uskonnon-aineenopettajankoulutus>.
- Tirri, K., & Ubani, M. (2012). Education of Finnish Student Teachers for Purposeful Teaching. *Journal of Education for Teaching* 39(1), 21–29. doi:10.1080/02607476.2012.733188.
- Tuononen, T., Kangas, T., Carver, E. & Parpala, A. (2019). Yliopisto-opintojen anti viisi vuotta valmistumisen jälkeen – Tukivatko yliopisto-opinnot työelämätaitojen kehittymistä työuran näkökulmasta? *Yliopistopedagogiikka 2/2019*. Haettu 10.9.2019 osoitteesta <https://lehti.yliopistopedagogiikka.fi/2019/02/08/yliopisto-opintojen-anti-tyoelamataitojen-kehittyminen/>
- Tuomi, J., & Sarajarvi, A. (2009). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi

- Turun yliopisto [UTU]. (2019). *Opinto-opas*. Haettu 15.10.2019 osoitteesta
<https://opas.peppi.utu.fi/fi/tutkinto-ohjelma/3153>
<https://www.utu.fi/fi/yliopisto/humanistinen-tiedekunta/uskontotiede/opiskelu>.
- Ubani, M. (2011). Expertise over Character. the Perceptions of Competent RE Teacher among Student Teachers before and after Training. the Case of Finland. *Religious Education Journal of Australia* 26(1), 7–14.
- Ubani, M. (2012a). What Characterizes the Competent RE Teacher? A Qualitative Study on Finnish Teacher Students. *British Journal for Religious Education* 34(1), 35-50.
 doi:50.10.1080/01416200.2011.601906.
- Ubani, M. (2012b). Does It Make Any Difference? The Case of the Quantitative Changes in Finnish RE Student Teachers' Views of Competence during Their Pedagogical Program. *Journal of Religious Education*, 60(2), 46–57.
- Ubani, M. (2015). Teaching religious education as a second choice. The case of three male student teachers in Finland. *Journal of Beliefs & Values*, 36(29), 190-203.
 doi:10.1080/13617672.2015.1041789.
- Ubani, M. (2016). RE student teachers' professional development in initial teacher education: results, reflections and implications. *British Journal for Religious Education*, 38(2), 189–199.
- Uljens, M., & Rajakaltio, H. (2017). National curriculum development as educational leadership: A discursive and non-affirmative approach. Teoksessa M. Uljens & R. Ylimäki (toim.). *Bridging Educational Leadership, Curriculum Theory and Didaktik. Educational Governance Research*, vol 5. (s. 411-437). Springer, Cham
- Viinikka, K., & Ubani, M. (2019). The expectations of Finnish RE student teachers of their professional development in their academic studies in the light of twenty-first century skills. *Journal of Beliefs & Values*. doi: 10.1080/13617672.2019.1618153
- Viinikka, K., Ubani, M., Lipiäinen, T., & Kallioniemi, A. (2019). 21st Century Skills and Finnish Student Teachers' Perceptions about the Ideal RE Teacher Today and in the Future. *International Journal of Learning, Teaching and Educational Research*, 2019/18(8). <https://doi.org/10.26803/ijlter.18.8.5>
- Virtanen, A. & Tynjälä, P. 2013. *Kohti työelämätaitoja kehittävää yliopistopedagogiikkaa – opiskelijoiden näkökulma*. Yliopistopedagogiikka. 2/2013.
- Zilliacus, H., & Kallioniemi, A. (2016). Secular ethics education as an alternative to religious education: Finnish teachers' views. *Journal of beliefs and values*, 37(2), 140-150.
<https://doi.org/10.1080/13617672.2016.1185231>.

21. vuosisadan taidot, monilukutaito ja katsomusaineiden opettajankoulutuksen kehittäminen.
(2019). Haettu 5.7.2019 osoitteesta <https://blogs.uef.fi/21skillsreteachedu/hankkeen-kuvaus/>.

Liite 1.

1. Arvioi seuraavia väitteitä koskien saamaasi uskonnonopettajan koulutusta asteikolla 1-5 sen mukaan, miten paikkaansa pitävinä niitä pidät. (1=täysin eri mieltä, 5=täysin samaa mieltä)

1. Uskonnonopettajan koulutus on vastannut ennakko-odotuksiani
2. Olen ollut tyytyväinen saamaani koulutukseen
3. Koen, että saamani koulutus antaa hyvät valmiudet toimia uskonnonopettajana
4. Teorian ja käytännön suhde on ollut sopiva koulutuksessa
5. Teologian opinnot ovat helposti hyödynnettävissä opettajana toimiessa
6. Teologian aineopinnot ovat hyödyllisiä opetustyössä
7. Pedagogisia opintoja on riittävästi
8. Pedagogiset opinnot ovat sisällöltään hyödylliset ajatellen tulevaisuuden opettajan työtä
9. Valmistuttuani minun on helppo siirtyä työelämään
10. Erilaisia sisältöjä on opiskeltu sopivassa suhteessa

2. Arvioi asteikolla 1-5, kuinka paljon tietoa ja osaamista olet saanut seuraavista asioista opintojesi aikana. (1=en ollenkaan, 5=todella paljon)

1. Arviointi
2. Opetussuunnitelmien sisällöt
3. Opetusmenetelmät
4. Oppilaan kohtaaminen
5. Yhteisopettajuus
6. Yläkoulussa/lukiassa opettavien kurssien sisällölliset asiat
7. Teologian perustiedot
8. Oppimiskäsitykset
9. Lasten ja nuorten ajattelun kehittyminen
10. Yhteistyö koulun ja kodin kanssa
11. Uskonnonopetuksen tunnustuksellisuus
12. Klassiset kielet
13. Systemaattinen teologia
14. Eksegetiikka
15. Uskontotiede
16. Kirkkohistoria
17. Käytännöllinen teologia
18. Tunnin suunnittelu
19. Toimivan tunnin rakenne
20. Jatkuva oppilaan arviointi

3. Mainitse kolme asiaa/sisältöä, joita pidät erityisen tärkeänä saada uskonnonopettajan koulutuksesta. (Ei tarvitse olla mainittu yllä olevassa osiossa)

4. Mainitse kolme asiaa, joista koet saaneesi riittävästi tietoa uskonnonopettajan koulutuksessa. (Ei tarvitse olla mainittu yllä olevassa osiossa.)

5. Mainitse kolme asiaa, joista koet, ettet ole saanut riittävästi tietoa uskonnonopettajan koulutuksesi aikana. (Ei tarvitse olla mainittu yllä olevassa osiossa.)

